

„Alkonyi fényben alusznak az angyalok...”

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTHETENKÉNT KOLOZSVÁRON
IV. ÉVFOLYAM 1993. 26 (156.) SZÁM

ára 100 lej

Báthory Madonna, ismeretlen magyar művész alkotása (1526)

MOLNÁR ZOLTÁN

Divina melancolia

*Nyapnyugat. Alkonyi fényben alusznak az angyalok, íme
zöld koronát fon a homlokodon remek íve a lombnak,
árnyai lomha ebeknek az udvar ölébe omlanak,
hallgat a csend is, ha egybefonódik az égi zenével.*

*Mind elalélnak a régi virágok az őszi sötétben,
kelyhüket zárja az ünnepi trombitaszó s mosolyoddal
felgomolyog hideg éjjeli pára s leszáll eme álmos
szívre, mely álnokul ontja az élet ezernyi sugárát*

*szerte e csüggeteg testben, a hús eme bús templomában
isteni kéz kifaragta szoborban, e porhüvely mélyin.
Léha levéltömeg alszik a földön, s elhulltak a szélnek
szárnyai is; csak a vén toronyóra szemez veled, édes.*

PALOCSAY ZSIGMOND
SZÉP KARÁCSONY

————— Anyám már Tücsök volt.
Círipszösszel fódózta a Csönd Palástját
aznap este —————

Kegyelmem — zummogva-bezeregve —
flóta és tuba közt nyenyerezett:

Igen. Kint áll A KARÁCSONYFA
az udvaron a hóba szúrva
————— Csillag pislogna — esteledne,
s az Angyal még nem kínozza bele
a havasi ezüstcsemetét
a súlyos talpfába — keresztfába,
mert buffog a tuba,
sikog-nyikog a flóta jó hete
————— Hogy a fity, a fészkes
meg a feketefene megegye.

Beviszem én!
Felállítom én A KARÁCSONYFÁT,
de úgy hagyom tündén:
zöldcsurdén, csupaszon, üresen;
tobozszült-természetesen —————

Ajándékaim kettéosztom.
Suttymban aláhelyezem.

Persze, halkan angyalkodunk.
Koncsorodó kanócunkat megstuccoljuk
kisbicskával
————— plöppögünk gyertyalángcsendesen.

Apám tubázik
————— puskát pucol a hálószobában.
Neje flótázik
————— csapkod a konyhában —————
————— zsémbel, mint az élőparázs.
Plafonról is hull a zsarát.

Alvad a levegő.
Olvad a bronzcsillár.
Kocsonyás, nyálkás már mindenem.
Hideg vízben megmosakszom
————— ünneplöm felveszem —————
Sorvadok, csepegek,
mint porig égett kintinban a fémtányérok.
Ülök a másik házban —————
————— kuplerájnak csúfolt
s becézett nyárikonyhában.

CSILLAGOS, HOLDAS — ÉKES AZ ÉG.
Kolozsvárott, 1993. december 7.

• FALINAPTÁR

• Serény múmia: Paródiák

• Szilágyi István: Csillagoltogatók...

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

- A postai lapterjesztő nyilvántartásában a HELIKON katalógus-száma 3012
- Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 9 és 14 óra között
- Kolozsvári előfizetőinknek díjtalanul kézbesítjük a HELIKON-t

26

SZŐCS ISTVÁN

SZÉLSŐSÉGES JEGYZETEK

Másfél testvér és igazság

Az emberiség osztályozható, /sőt, magazinszerkesztők figyelmébe: tesztelhető/ aszerint is, hogyan viszonyul kisfia számtan feladványaihoz. Ha ezt olvassa például, késő este, a duzzogó gyerek vállá felett a tankönyvből:

Ha három és fél paraszt kilenc egész négyheted hektár termőterületet nyolc egész háromötöd munkanap során művel meg, mennyi munkanap szükséges ahhoz, hogy egy és fél paraszt két egész hektárral végezzen?

Az emberiség egyrésze ilyeneket olvasván elpirul és sürgős menivalóra hivatkozik: másrésze őrjöng, csapkod, szidja a politikusokat, a papokat, netán az értelmiségieket, esetleg felhívja a tanítónénit: másíknak viszont sziporkázni kezd a szeme, majd az orra is a gyönyörűségtől, leül, villámgyorsan megoldja és maga is elkészít még néhány hasonló feladványt.

A matematika nem szorgalom, igyekvés, odaadás dolga, éppen olyan tehetség kell hozzá, mint a labdarúgáshoz, tánchoz vagy színjátszáshoz. Hogy mennyire hasonlít a számtani tehetség a természetben ezekhez, biznyság rá, hogy el is lehet nőni, mint azokat: a legtöbb zseniális matematikus, fizikus, vegyész a nagy fel-fedezéseit egészen fiatal korában tette, később ők is csak edzőknek és kommentátoroknak lettek jók, mint a kiöregedett futballisták.

Hanem azonban: a matematikai látásmód megmarad akkor is, amikor a tehetség már elillan. Vagy ha soha nem is volt. Ennek a látásmódnak legfőbb jellegzetessége, hogy az egészet csak törtszámok kombinációinak tudja felfogni. Egy egész ember csak egy félemberek, és különböző számú hatod és ötödembernek a kombinációja.

Egyik kis unokámat kérdi a tanítónő: Hányan vagytok testvérek? - Másfelen - feleli. - Hogy-hogy? - Hát van három féltestvérem!

Azóta van még egy fél, és a matematikusi látásmód szerint, van tehát két egész testvére. Mert a matematika szerint két fél igazság az egy egész igazság. Sok-sok féligazság egyenlő: osztva kettővel számú, egész igazság!

Számos sci-fi regényből azért ábrándultam ki, mert beígérte a fül-szövegén, hogy az unalmas két nem (sexus) szokásos szembeviszonyulása helyett több nem (tehát nemcsak férfiak és nők) fog szerepelni azon a bolygón, de kiderült, hogy a harmadik vagy többedik nem mindég csak a szokásos kettő töredékeinek más és más összetételű kombinációja volt. Egy valóban új nemet eddig még képtelenek vol-

tak kitalálni. Azért lepett meg az újdonság friss erejével az a felosztás, amit minap egy pszichológus tett. Szerinte az emberiség három nemre oszlik: férfiakra, nőkre és matematikusokra.

Ebben a nemben azonban a matematikusok kisebbséget alkotnak, és ez már emberjogi kérdés. Ki kell mondani, hogy a matematikusság éppen úgy nem kóros vagy kriminális állapot, mint a homoszexualitás vagy a kétbalkezesség. És ezen a téren súlyos előítéleteket kell legyőzni.

Hogy mennyire élnek ezek az előítéletek a másság ellen, azt egyszer egy jellemző eset tükrében megírtam, de még egyszer megírom, mert régebbi olvasóim úgysem élnek már, vagy úgysem olvasnak (legalább is engemet).

Egy Kolozsvár melletti faluból való asszony mesélte: Higgye el, hogy van nálunk egy család a faluban, nem olyanok, mint más emberek. Elkezdtek házat építeni, de csak a pince falait húzták fel, azt befedték, mert azt mondták, elég magas az nekik, abban már fel tudnak állni, minek a sok költség felső házra, padlásra? Ágyakat sem vettek külön-külön mindenkinek, mert azt számolták ki, hogy felesleges a sok ágyláb és oldaldeszka, csináltak egy nagy priccset és mind azon aludtak. Tessék elhinni, nem olyanok voltak, mind más emberek, mind a négy gyermekből számtantanár lett, nem voltak azok jök semmi másra...

Csak arra, hogy félpasztokban gondolkodjanak?

A fél harca az egész ellen

Papini olasz író Gog című könyvében közöl egy /elképzelt/ interjút Leninnek. Idefigyeljen, mosolyog ördögien Lenin. Én egész őszintén fogok beszélni magával és maga mindezt megírhatja. Úgysem fogja senki elhinni, hogy ezeket mondtam magának! Szóval: minden cselekedetemben csak a gyűlölet vezetett, és két valamit gyűlöltem igazán: a parasztot, és az értelmiségit. És csakis az az egyetlen cél vezetett egész életemben, hogy tönkre tegyem őket!

Azt már nem tette hozzá, de

úgyis tudjuk: ehhez úgy kezdett, hogy kezdte felezni előbb az osztályokat, aztán az egyedeket. Hamisítvány-e a Gog interjú? A valóság mégis aszerint alakult.

Számtan-feladványgyártó ismerősöm mesélte: azért nehogy azt higgyem, hogy ő is azt írhatta, amit akart. Egyszer például egyik feladványa így kezdődött: Ha két és fél munkás egy ötéves terv alatt... De még be sem fejezhette, már is behívták a megyei bizottsághoz: Mi az hogy fél munkás? Hogy gondolja ezt az elvtárs? És különben is tudjuk, akárhány munkás egy ötéves tervet csakis négy év alatt!

Tudomásul vette; és nyugodtan felezte, harmadozta tovább a traktorokat, parasztokat, haszonállatokat, kilopundokat és más kategóriákat. Ha például egy félértelmiségi két egész egyharmad művészetelméletet, háromegész négy hatod tudományos ülésszak alatt dolgoz ki, akkor egy egész értelmiségi hány...?

A kérdés alaptalan! Egész értelmiségi nincs, azt senki sem vállalja. Egyáltalán, az Egész tekintélye rendkívül lehangolt. A középkor azt vallotta, hogy az Ördög született matematikus, de csak egész számokkal tud dolgozni; és hogy kitoljanak vele, kitalálták az aszimmetriát és az arany metszést.

Ez az ügy azonban a középkor nagy tévedései közé tartozik. Igaz, hogy az ördög egész számokkal dolgozott, de azokat tört számok gyanánt rendezte el, mert az ördögnek sohasem a valóságot, hanem a látszatot. A látszat, vagyis a - Perspektíva. Mert mit csinál minden perspektíva? Torzít! Ezért Lucifer is a jövőt perspektívakusan látja és várja: Mikor jön el az én világom, a torzalak, a kétes rémület? Vagyis: A Nagy Világhepening? Mivel a látszattan szerint a távolsággal arányosan az Egész méretei tört méretekké válnak, az Ördög azt hiszi, hogy az Egész változik Törtté. Pedig téved: nem minden aszimmetria azonos a torz-sággal! Ez az ördög nagy és számára felfoghatatlan tévedése; ezért is mondjuk, hogy szegény az ördög.

Az ördög csak annyit testált tanítványaira: az egészet gyűlölni kell!

Sok évvel ezelőtt megjelent nálam egy ifjú tollpróbálgató, tollász-kodó, az idegosztályról gyógyultként elbocsátott személy, és elmondta sok szomorúságait, és reménytelenségeit. Én próbáltam vigasztalni; és bár ez akkor nem volt menő szöveg, azzal búcsúztam tőle, hogy "mi magyarok és értelmiségiek tartuk össze"...hogy már akkor megírta-e ezt és hova, azt nem tudom, de évek múlva, most már a jelenünkben, megírta a Helyi Lapban, óriásimód leleplező eferveszcenciával; hogy én ezt merészelttem mondani neki, holott ő - csak félmagyar! És - hozzá tehetne volna ezt is - félértelmiségi! És hogy ez részemről súlyos tapintatlanság volt, mert hogy jövök én ahhoz, hogy

ő - netán egész volna? És érzem magam emiatt leszázalékolva, mint a másság fel és el nem ismerője.

Hát - nem érzem. Eszembe jut, hogy egyik nagy mai politikus egyéniség egyszer elment Bajor Ándorhoz, kedves emlékeztető humoristánkhoz. És ugyanolyan fennsőbbbségesen, mint az én leleplezőm, közölte vele: Vegye tudomásul, hogy ő csak félmagyar, mert ő fél... Bajor viszont azt kérdezte: Ó mond, hogyan vagy fél? Így-e? És hosszában húzott törzsén egy választó vonalat, vagy: Így-e? És derekán, keresztbe húzta meg azt a vonalat...

Különben ő sem látta helyesen a választóvonal helyzetét. Egyszer egy tudósna azt mondta egy politikus: Torkig vagyok már a számokkal!

A tudós így felelt: Csodálom, mert a számok helye a torkon felül van!

Igen, a fejben, úgy értette, az "észben". Abban húzódik a félség büszke meridiánja is. Vagyis, hogy hosszában féleszű valaki, vagy keresztben? Nagy különbség, hogy egy agyat hogyan vágunk ketté! Lásd baloldali és jobb oldali beidegzés... És arról sem kell megfeledkezni, hogy a bal félteke a - jobboldalt idegzi be, és viszont: a kimondott balosok és balogok egy jobboldali félagy szolgálatában állanak.

Mikulás-epilógus

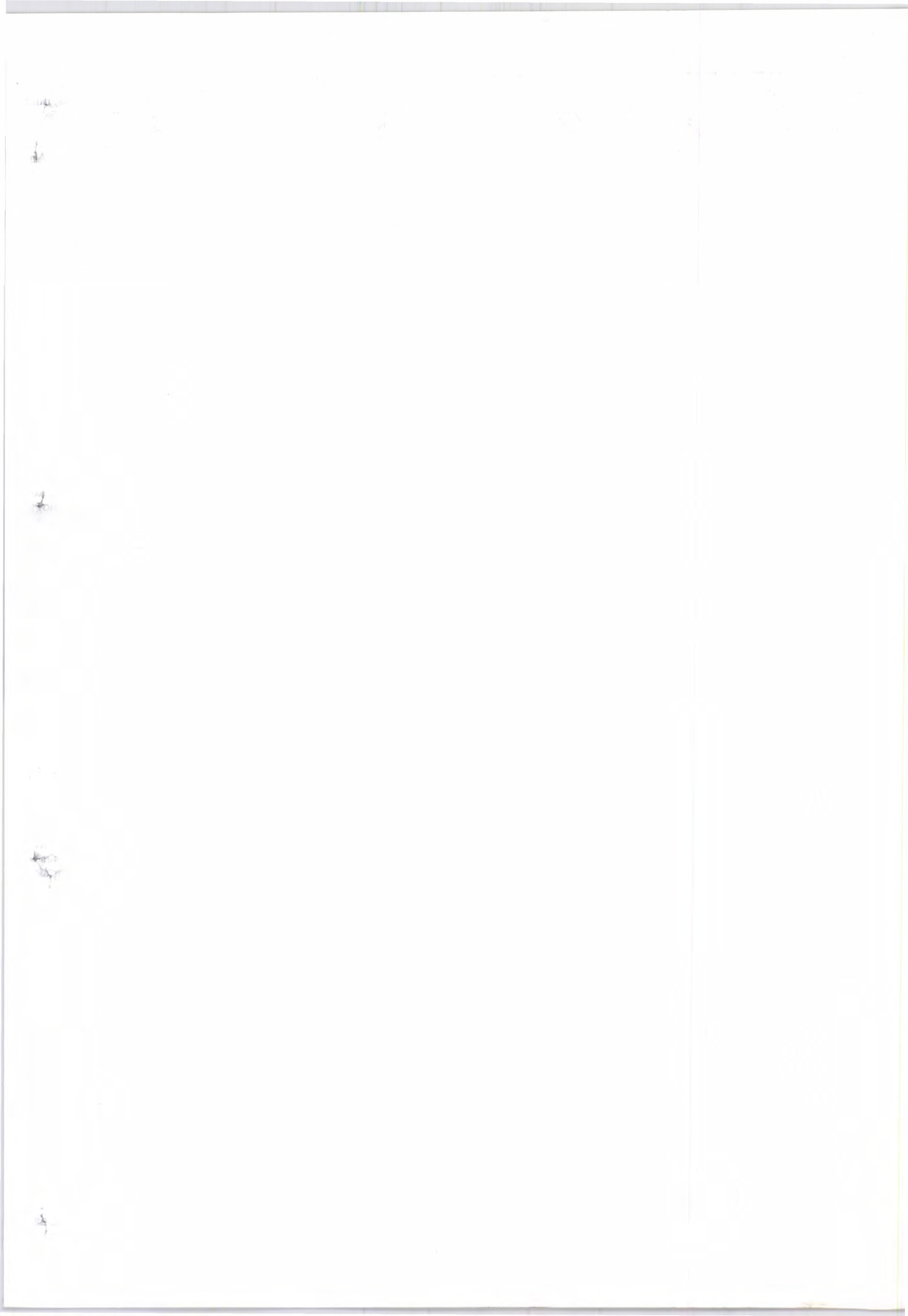
Olvasom egy iskola hírdetményei között: *Miss Mikulás választás!*

Ha még Miszter Mikulás választása lenne! Ha valaki azonban az őseredeti Mikulás-regéket ismeri, jót mulat magában!

Visszatérve a középkor nagy tévedéseire: a Mikulás, azaz Miklós, azaz Nikolas nevet a görög Niké és Laosz szóból vezették le. Az előbbi "a győzelem istennője", az utóbbi annyit tesz, hogy "nép". Tehát a Nikolas azaz Miklós név azt jelenthetné, hogy a "népgyőzelemistennője", esetleg a "győzelem istennőjének népe". A Nicolette pedig akkor ennek a kicsinyítése volna: a népgyőzelem istennőcskéje...?

Pedig csak el kell nézni a Mikulást: óriási szakáll és bajusza van - Miss legyen, aki ezzel versenyez! - és hatalmas botja. Éppen emiatt gondolták a középkor előtt és után, hogy neve a latin *clava* = füttykös, bunkó, husáng szóval és paradigmáival, illetve ennek görög, hasonló hangzású megfelelőivel és a magyar *kalló*, és *kiüllő* szóval is függ össze, mint az összes Nagybotos reghésők, Herkulestől Toldi Miklósig és Kalevigig. És Nagybotos Violaig.

A Legenda keresztény változatában Miklós püspök három szegény leányt ajándékoz meg, hogy ne kelljen prostituálttá változniok. A Miss Mikulás ünnepség helyesen tehát így volna: "Mr. Mikulás három Miss-ének megválasztása". Tehát egy miss osztva hárommal, az egy fél Mikulás és két krampusz!

JANUÁR

1 SZOMBAT Újév
2 VASÁRNAP Ábel, Ákos
3 HÉTFŐ Benjámín
4 KEDD Angéla, Éva
5 SZERDA Simeon, Árpád
6 CSÜTÖRTÖK Gáspár,
Menyhért, Boldizsár
7 PÉNTEK Attila, Etele
8 SZOMBAT Szörény, Artúr
9 VASÁRNAP Marcell
10 HÉTFŐ Melánia, Vilmos
11 KEDD Ágota, Baltazár
12 SZERDA Ernő
13 CSÜTÖRTÖK Veronika
14 PÉNTEK Bódog
15 SZOMBAT Loránd, Aurél
16 VASÁRNAP Gusztáv
17 HÉTFŐ Antal
18 KEDD Piroska
19 SZERDA Sára
20 CSÜTÖRTÖK Sebestyén
21 PÉNTEK Ágnes
22 SZOMBAT Vince, Alfonz
23 VASÁRNAP Zelma, Artúr
24 HÉTFŐ Erik, Márton
25 KEDD Pál, Saul
26 SZERDA Vanda, Paula
27 CSÜTÖRTÖK Zsolt
28 PÉNTEK Károly, Manassé
29 SZOMBAT Adél, Eta, Emőke
30 VASÁRNAP Noémi, Gellért
31 HÉTFŐ Marcella

FEBRUÁR

1 KEDD Ignác, Efraim
2 SZERDA Karolina, Apor
3 CSÜTÖRTÖK Balázs, Nimród
4 PÉNTEK Ráhel, Andrea
5 SZOMBAT Ágota, Richárd
6 VASÁRNAP Dorottya, Dóra
7 HÉTFŐ Tódor
8 KEDD Aranka
9 SZERDA Apollónia, Abigél
10 CSÜTÖRTÖK Elvira
11 PÉNTEK Dezső, Adolf
12 SZOMBAT Lidia, Lilla
13 VASÁRNAP Ella, Fruzsina
14 HÉTFŐ Bálint
15 KEDD Levente, Kolos,
16 SZERDA Julianna, Samu
17 CSÜTÖRTÖK Álmos, Donát
18 PÉNTEK Konrád, Ellák
19 SZOMBAT Zsuzsanna
20 VASÁRNAP Aladár, Zelinda
21 HÉTFŐ Eleonóra
22 KEDD Gerzson
23 SZERDA Szemere, Alfréd
24 CSÜTÖRTÖK Mátyás
25 PÉNTEK Géza
26 SZOMBAT Dénes, Edina
27 VASÁRNAP Ákos
28 HÉTFŐ Elemér

MÁRCIUS

1 KEDD Albin, Levente
2 SZERDA Dalma, Lujza, Magor
3 CSÜTÖRTÖK Kornélia
4 PÉNTEK Kázmér
5 SZOMBAT Olivér, Adorján
6 VASÁRNAP Frigyes, Jenő
7 HÉTFŐ Tamás
8 KEDD Zoltán, Apolka
9 SZERDA Franciska, Fanni
10 CSÜTÖRTÖK Ildikó
11 PÉNTEK Bors, Szilárd
12 SZOMBAT Gergely
13 VASÁRNAP Krisztina
14 HÉTFŐ Matild, Pólika
15 KEDD Kristóf, Lukrécia
16 SZERDA Lujza, Henrietta
17 CSÜTÖRTÖK Gertrúd
18 PÉNTEK Sándor
19 SZOMBAT József, Jozefina
20 VASÁRNAP Koppány
21 HÉTFŐ Benedek, Bence
22 KEDD Beáta, Lea
23 SZERDA Botond, Emese
24 CSÜTÖRTÖK Gábor
25 PÉNTEK Mária, Zsolt
26 SZOMBAT Emánuel, Manó
27 VASÁRNAP Hajnalka, Alpár
28 HÉTFŐ Gedeon, Gida
29 KEDD Jónás, Márk
30 SZERDA Zalán, Amadé
31 CSÜTÖRTÖK Árpád, Benő

HELIKON

JÚLIUS

1 PÉNTEK Renáta, Annamária
2 SZOMBAT Ottó
3 VASÁRNAP Kornél, Soma
4 HÉTFŐ Berta
5 KEDD Emese, Sarolta
6 SZERDA Ézsaiás, Melitta
7 CSÜTÖRTÖK Donát
8 PÉNTEK Teréz, Ellák
9 SZOMBAT Ruth, Vera
10 VASÁRNAP Amália, Melina
11 HÉTFŐ Lilla, Nóra
12 KEDD Izabella
13 SZERDA Jenő
14 CSÜTÖRTÖK Órs, Ulrik
15 PÉNTEK Henrik, Örkény
16 SZOMBAT Enikő, Ruth
17 VASÁRNAP Elek
18 HÉTFŐ Frigyes, Cecília
19 KEDD Emília, Alfréd
20 SZERDA Illés, Éliás
21 CSÜTÖRTÖK Dániel, Helén
22 PÉNTEK Mária-Magdolna
23 SZOMBAT Lenke
24 VASÁRNAP Kinga, Krisztina
25 HÉTFŐ Jákob
26 KEDD Anna, Panna
27 SZERDA Olga, Györk
28 CSÜTÖRTÖK Szabolcs, Ince
29 PÉNTEK Márta, Bea
30 SZOMBAT Judit, Polixéna
31 VASÁRNAP Oszkár, Heléna

AUGUSZTUS

1 HÉTFŐ Péter, Boglárka
2 KEDD Lehel
3 SZERDA Hermína
4 CSÜTÖRTÖK Domokos
5 PÉNTEK Zita, Krisztina
6 SZOMBAT Berta
7 VASÁRNAP Ibolya, Arabella
8 HÉTFŐ László, Gusztáv
9 KEDD Emőd
10 SZERDA Lőrinc, Bianka
11 CSÜTÖRTÖK Tibor, Zsuzsa
12 PÉNTEK Klára
13 SZOMBAT Csongor
14 VASÁRNAP Özséb, Mikeás
15 HÉTFŐ Mária
16 KEDD Ábrahám, Rókus
17 SZERDA Anasztáz
18 CSÜTÖRTÖK Ilona
19 PÉNTEK Huba
20 SZOMBAT István
21 VASÁRNAP Sámuel, Hajna
22 HÉTFŐ Menyhért, Mirjam
23 KEDD Szidónia, Farkas
24 SZERDA Bertalan, Bartal
25 CSÜTÖRTÖK Lajos
26 PÉNTEK Endre, Rita
27 SZOMBAT Gergely, Kincső
28 VASÁRNAP Ágoston, Mózes
29 HÉTFŐ Ernesztina, János
30 KEDD Rózsa, Róza
31 SZERDA Erika, Bella

SZEPTEMBER

1 CSÜTÖRTÖK Egyed, Egon
2 PÉNTEK Rebeka, Teodóra
3 SZOMBAT Hilda, Szende
4 VASÁRNAP Rozália
5 HÉTFŐ Lőrinc, Viktor, Alpár
6 KEDD Zakariás, Ida
7 SZERDA Regina, Ivor
8 CSÜTÖRTÖK Mária, Adrienn
9 PÉNTEK Ádám
10 SZOMBAT Ákos, Hunor
11 VASÁRNAP Jácint
12 HÉTFŐ Mária, Ibolya
13 KEDD Ludovika
14 SZERDA Szeréna
15 CSÜTÖRTÖK Enikő, Kató
16 PÉNTEK Edit
17 SZOMBAT Ludmilla, Zsófia
18 VASÁRNAP Titusz, Diána
19 HÉTFŐ Hajnalka, Vilma
20 KEDD Frida, Melinda
21 SZERDA Máté, Ilka
22 CSÜTÖRTÖK Móric, Mór
23 PÉNTEK Etelka, Tekla
24 SZOMBAT Gellért
25 VASÁRNAP Adorján, Kende
26 HÉTFŐ Jusztina
27 KEDD Albert, Damján
28 SZERDA Vencel
29 CSÜTÖRTÖK Mihály
30 PÉNTEK Jeromos

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ AGIPSZANGYAL

Varjú Péter, a tanyai tanító már ósz óta töprengett azon, hogy karácsonykor milyen ajándékkal lepje meg a hűgát.

Ezek Budapesten laktak. Egyre több szíveséget tettek neki, s ő az ajándékkal ki akarta fejezni, mennyire szereti őket, milyen nagyra tartja rokoni kedvességüket.

Két évvel ezelőtt vitt nekik egy söröskészletet — kancsót és poharakat —, tavaly meg egy kínaezüst cigarettatárcát, melynek födelén egy ló ágaskodott.

Mit vásároljon az idén? Nehéz volt ezt eldönteni.

Voltaképp kevés dologgal lehet meglepni az embereket. Arra gondolt, hogy majd vesz még egy söröskészletet vagy még egy cigarettatárcát, végre kettő is elfér a háznál, de erről a tervről letett.

Az ünnepek előtt pár nappal fölutazott Budapestre. Sorra járta az üzleteket, keresett valami megfelelő ajándékot, de nem talált. A kereskedők telebeszéltek a fejét, ide-oda ráncigálták, körülhízelegtek és lemosolyogták, ő azonban csak állt a sok holmi között, soványan, mint a piszkafa, garádicsosan nyírt, fölfelé fésült hajával, tündődött, nem tudott választani, bocsánatot kért, és egy másik üzletbe nyitott. Így csetlett-botlott, határozatlanul.

A karácsony előtti napon délután, amint a Rákóczi úton kóválygott a kirakatokat bámulva, egy izmos, tagbaszakadt "behúzó", aki télikabátban leste künn az utcán a vevőket, észrevette ezt a cingár, tétova, vidéki emberkét, s szelíd erőszakkal betuszkolta a boltba.

Ott egy gipszangyalt mutattak neki.

— Gyönyörű! — kiáltotta a tanító, az önkéntelen elragadtatás hangján.

Aztán föltette csíptetőjét, és úgy nézegette a gipszangyalt.

A gipszangyal nagy volt, akkora, mint egy tízéves leányka, kezeit imára kulcsolta, szemét az égre fordította, és mosolygott, oly édesen mosolygott, mintha nem is gipszből, hanem süvegucorból faragták volna ki.

A tanító a szűk homlokát ráncolgatva visszamosolygott rá. A kereskedő és a segítők is mosolyogtak, hogy a gipszangyal, mely már régóta a nyakukon porosodott, s a tanító ilyen szerencsésen egymásra talált.

Huszonöt pengőre tartották.

— Nem lesz drága? — kérdezte.

A kereskedő és a segítők viharosan tiltakoztak.

Máris csomagolták, hogy hazaküldjék. A tanító sietve fizetett — szeretett hamarosan túlesni a kellemetlen dolgokon —, de minthogy nem bízott a pesti emberekben, inkább maga vitte haza. Kebléhez ölelte a gipszangyalt, és úgy botladozott vele a népes utcákon, közben pedig állandóan reszkett, hátha összetörik a szobor. De nem történt semmi baja. Szállójában kicsomagolta, letette a padlóra, és hosszan bámulta a homályos villanyfényben.

A gipszangyal most is mosolygott, szirupédesen és émelítően, de a mosolyával együtt valami nagy-nagy szomorúságot is árasztott, mint az ízléstelen gyári holmik, melyek a művészetet akarják utánozni.

A tanító elszomorodott. Félt, hogy túlfizette, és becsapták. Félt, hogy sógorának meg a hűgának nem fog tetszeni. Félt, hogy nem tudják majd hova tenni, hiszen lakásuk telis-tele van csecsebecsékkel, tavaly egy szobrot is vettek, igaz, hogy az csak egy öreg szakácsnét ábrázol, és sokkal kisebb, mint ez.

Egyelőre a gipszangyalt letakarta az ágyterítővel, hogy ne is lássa.

Ez volt az ő rendszere. Nem szeretett arra gondolni, ami kellemetlen. Magára se igen gondolt, csak fölkel és lefeküdt, dolgozott és pihent, élt. Nyáron valami mérges bibircsók nőtt az állán. Akkor hetekig nem nézett a tükörbe, mindaddig, míg a bibircsók le nem száradt, s szentül meg volt győződve, hogy a bibircsók azért múlt el, mert figyelemre se méltatta.

A gipszangyal azonban nyugtalanította. Hol levette róla az ágyterítőt, hol megint ráborította. Egyszer tetszett neki, másszor nem tetszett. Még éjszaka álmából is fölkel, hogy megtekintse. Akkor megint nem tetszett neki.

"Ha nem mosolyogna — mondogatta magában —, akkor nem érne ennyit. De mosolyog. Olyan édesen mosolyog."

Ebbe aztán meg is nyugodott.

Karácsony estéjén maga vitte rokonaihoz, titokban, anélkül hogy látták volna előzőleg, s a karácsonyfa alá állította.

Amint sógora meg a hűga megpillantotta az ajándékot, kissé elmosolyodott, de kissé meg is döbölt.

— Milyen kedves vagy — mondogatták. — Köszönjük, nagyon köszönjük. de miért vered magad ilyen költségbe?

— Tetszik? — kérdezte a tanító.

— Nagyon szép — biztatgatták, de nem néztek a gipszangyala, mely a maga gyári ízléstelenségével mintha elsötétítette volna a karácsonyi gyertyák vidám lobogását.

— Az a szép rajta — szolt a tanító zavartan —, hogy olyan édesen mosolyog.

Gyászos hangulatban vacsorázott. A villanyok szikráztak körötte, a fánk párja összeölekezett a fenyőfa s a csepegő viaszgyertyák szagával, a poharakból topázszínű és rubinvörös borok csöpögtek, de ő csak hallgatott, gondolkozott és ivott, egyre többet ivott. Nézegette a sógora nyakkendőjét, s az jutott eszébe, hogy ő sohase tudna ilyet kiválasztani. Amit magára vesz, az nem áll jól neki. Bútoraik is milyen furcsák és mégis finomak, fogalma sincsen, hogy miért.

Éjfél felé, mikor asztalt bontottak és átmentek a másik szobába, oda, ahol a karácsonyfa alatt a gipszangyal állt, a bortól egyszerre megoldódott a nyelve.

— Nézd, sógor — mondogta kötekedve. — Én szeretem az egyenes embereket. Miért nem vagy hozzám őszinte. Érezem, hogy te lenézel engem. Igenis megvetsz engem, te is, a hűgom is.

Sógora tiltakozni próbált, de ő nem engedte.

— Hallgass! — folytatta emeltebb hangon. — Vacsoráztunk. Jól van. A vacsora pompás volt. Megöleltél, amikor idejöttem, szívesek

vagytok mind a ketten, tenyereteken hordoztok. A vacsoránál sört ittunk. Hol a söröskészletem? Lásd, már nem is emlékszel rá. Két évvel ezelőtt hoztam nektek egy söröskészletet, poharakat meg egy kancsót, aranybetűkkel volt ráírva: *Emlék*. Hova tettétek? Az üvegszekrényben se látom. Kidobták a szemétre. Megkínáltál cigarettával is. A cigarettatárcámat, azt a szép cigarettatárcát se hordod. Szégyelled. Valld be, hogy szégyelled.

— Részeg vagy — mondta a sógor.

— Nem vagyok részeg — kiabált a tanító. —

Én már napok óta nem tudok aludni, mert érzem, hogy ti gyűlöltek engem, igenis, gyűlöltek engem, csak azt nem tudom, hogy miért. Mit vétettem én nektek? Miért nem jók az én ajándékaim? Ezen is mosolyogtatok. Ne tagadd, mosolyogtatok rajta. Legjobban szeretném összetörni az öklömmel ezt az angyalt, ezt a szegény, szép, fehér angyalkát, mely azt mondja nektek, hogy szeretlek benneteket...

Föl is kelt, és karjait fölemelte, a karácsonyfa felé tántorgott, hogy összezúzza a gipszangyalt. Csak a hűga tartóztatta föl.

— Részeg vagy — ismételte a sógora. — Részeg.

— Nem vagyok részeg — rikácsolt a tanító, és sírva fakadt. — Csak fáj, nagyon fáj, itt — és a szívére mutatott. — Rátapostatok.

Vizet, feketét itattak vele, lassan ki is józandott és elcsitult. Akkor egy kocsi rakták, hazavitték szállójába, ott lefektették. Megígérte nekik, hogy másnap meglátogatja majd őket, de a hajnali vonattal hazautazott, a tanyára.

Pár nap múlva levelet kaptak tőle, abban bocsánatot kért, mentegette magát a "karácsonyi botrány" miatt, azt írta, hogy nagyon ideges.

Otthon, a szünidő alatt, komoran járkált fölála kis szobájában. Abbahagyta a pipázást is. Elővette hegedűjét, próbált valamit játszani, kétségbeesetten tette vissza tokjába. Nem tudott jól hegedülni. Izgalmát mégis legjobban csillapította a bor. Rézszen feküdt le, és reggelként sápadtan, borostás állal ébredt.

Januárban valami gazdához volt híva disznótorra. Akkor is sokat ivott. Egyedül ballagott haza a végtelen pusztán. Sűrű hó esett. A hó vékony jégkéreg fagyott. Ment-mendegélt a fehér éjszakában, lógatva sovány fejét. Gémeskutatokat látott, behavazott boglyákat, kukoricagórékat, pajtákát és istállókat. Közben elfáradt. Leült egy fatörzsre. Akkor egyszerre valami elérékenyülés fogta el, és sírni kezdett. Könnye lecsorgott, és azonnal megfagyott. De jólesett sírnia. Szürcsölte az édes szomorúságot. Eszébe jutott a söröskészlet, a kancsó, melyre aranybetűkkel van ráírva: *Emlék*, a kínaezüst cigarettatárca az ágaskodó lóval s a gipszangyal is, mely oly édesen mosolygott. Az is eszébe jutott, hogy valaha a képzőben tanult Michelangelóról, aki haragos és gyönyörű, erős és bajnoki angyalokat faragott, és hogy vannak dalok is, melyek teljesen el tudják mondani, hogy mi fáj a szívünk mélyén. Siratta életét és kicsiségét. Megsiratta a szűk homlokát, garádicsosan nyírt haját, kitérdelt nadrágját, szemét, mely eddig vak volt, és nem látta a titkos szépséget, s megsiratta a gipszangyalt is, az olcsó és ízléstelen gipszangyalt, mely oly szomorú és igénytelen volt, mint ő. Édes zibbadtság bizsergette tagjait, és lassan elálmosodott. Álmában a gipszangyalt látta, aki fehéren, mint a hó, feléje mosolygott, és egyre közeledett, egyre nőtt, eleinte csak akkora volt, mint egy ember, később azonban akkora lett, mint egy ház és egy hegység. A gipszangyal szelíden karjaiba fogta, és ő boldogan hanyatlott oda, engedte, hogy magához szorítsa, fölemelje a fatörzsről, és vigye-vigye, fölfelé.

SZILÁGYI ISTVÁN

CSILLAGOLTÓGATÓ HÁROMKIRÁLYOK

A hősi emlékmű tetején a csillagot három irányból világította reflektor. E tünemény köré a térre park képződött, melyet élősvény keretezett, bukszusbokrok guggoltak a behavazott sétányok mentén; fákat nem ültettek a közelbe, nehogy ezek — idővel terebélyesedvén — törpítsék az emlékművet.

Este tizenegy óra volt, álltunk a térből kiszakadó egyik keskeny utca sarkán, az internátusunk előtt. Balfelől a görögkeleti katedrális bátyállott; a keskeny ablakokból párállt gyér sárga fény; a főbejárat előtt volt némi mozgás, a jóég tudta, hogy ebben az órában mire fel. Jobbra az opera cifra portáléig láttunk el, arra most egy lélek sem járt. A két épülettömb közt félúton az a csillaghegyű, három élű fénypiramis, körötte a park mély növesű bokrai.

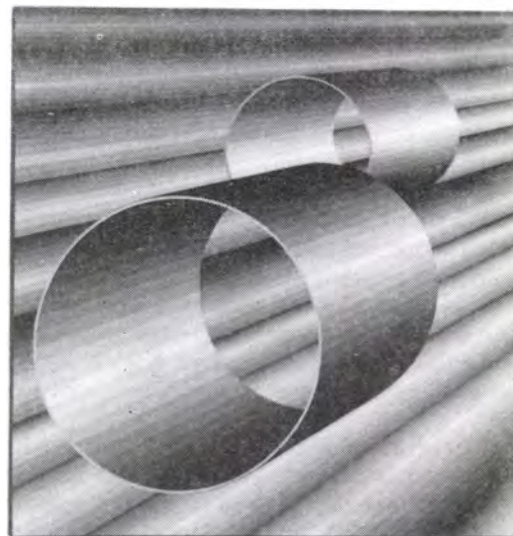
Ilyenkor, a minden esti moziból jövet az volt a gond, melyik közeli palota, bérház pinceablakán csurgassunk be, mielőtt szállásunk ajtaja előtt a súlyos vasredőnyt annyira fölhúzzuk, hogy alatta bebújván elvermehessük magunk hitvány pokrócaink alá. Na meg a pokrócokra hegyelt nagykabátok, pufajkák, bekecsek s minden elképzelhető ruhacacat alá.

Ezt az internátusnak nevezett éjjeli menedékhelyet egy hajdani törpe hitelbank földszinti helyiségében rendeztük be, miután a levitézlett intézményt felszabadítottuk s elfoglaltuk. Persze a háború óta eltelt évek alatt e banktermet előttünk már bizonyára mások is felszabadították és elfoglalták, mert mi üresen találtuk, mikor a vasredőny füléről lefűrészeltük a lakatot. Az összegömbült vaságycat, rothadó szalmával töltött csepűmatracokat meg a lópokrócokat a katonakórháztól — ahonnan kidobták őket — kézben cipeltük ide. A helyiségben valami isteni csoda folytán a hatalmas, ékes csempekályha teljesen ép volt, mi több, a nagy szálú tölgyfaparkett is; a padló épségét persze már beköltözésünkkel elintézték a beleszántó vaságycat lábai, a kályhát nem érte baj, bár miután tüzelőnek teljesen híjával voltunk, az is megfordult a fejünkben, lebontjuk, ne foglalja a helyet. Aztán elejtettük az ötletet. Na meg a fő gond nem ez volt, mert hogy dideregtünk, az hagyján, hanem a legtöbb bonyodalom abból származott, hogy ehhez a rekvirált szálláshoz se mosdó, se vécé nem tartozott. Akkoriban tehát így edződött az acél, kivált, mikor a művelethez nem volt se tűz, se víz.

Rémlett, már az iskolánk is valami rekvirált szerzemény lehetett, a kusza földszintes épületegyüttes elég nagy udvart vett körül; internátust leszámítva minden volt itt műhelyektől mosodáig, kantintól rajzteremig, könyvtártól vörössarokig, ami csak egy öntevékeny középfokú műszaki tanodában elképzelhető. Ha pedig valami hiányzott, csak szólni kellett az igazgatónak. Ő majd intézkedett. Ha valami gond adódott — ő majd megoldotta. S ha nem, hát elmagyarázta a helyzetet. Az volt az egyes számú dilije, hogy igen, mindenki forduljon hozzá, ha valami

problémája van, lehet az bármilyen természetű. Kerültük is, mint tolvaj a hóhért. Bár egyszer állítólag megkérdeződött: nem lehetne faszolnunk valamivel kiadósabb reggelit? Mert ugye az a vékonyka szelet kenyér, meg az a fél gyufásskatulyányi sóstúró, na meg az a kockácska vegyesíz, mely nagyobb részt takarmánytökből erjesztődött, s az a csészécske tea déli kettőig, ugyebár. Meg hogyismondjuk. Mire a kicsi gágogó ember, akít mi természetesen Gigának becéztünk, elkomorult. És elmagyarázta. Hogy Aljosa, miután Moszkva alól elkergette a németeket, két (2 egész darab) kekszet pakolt a hátizsákjába, és ment, csak ment, és felszabadított, és megint csak felszabadított, és eljutott Berlinig, és azt is felszabadította, és még mindig megvolt az egyik (1 egész darab) keksze, amit egy éhező német anyának ajándékozott. (Nobozmeg...)

Ő találta ki ezt az egész iskolát. Nyilván saját magának. Sose tudtuk kideríteni: hol, milyen pályán indult, s az hol, mikor feneklett meg, vagy tört derékba — annyi bizonyos, nem volt sem mérnök, sem tanár, sem román, sem magyar, (ettől persze még vígan lehetett igazgató), ám valahonnan egyfajta mohó műszaki sznobériát cipelhetett magával, mert mi egyéb magyarázhatta volna az abszurd készletet, hogy ő belőlünk műszaki elitet nevel. Akkor, amikor ott a háborús romeltakarítás és a távoli jövő ködében lebegő újabb műszaki forradalom közt félúton erre nem volt szüksége senkinek. Ráadásul halálos komolyan gondolta, s ehhez minden szükséges jogositványt megszerzett, na meg a teljesítményhajhász elképzeléshez összetobozta a legfurább tanári kart. Mindenekelett: e tanárcepatból teljesen hiányzott a harminc-ötven közötti, békés korokban derékhadnak számító korosztály, igaz, ezeket részint már a háború s a hadifogság is kivonta a forgalomból; a reáltantárgyak elméleti oktatásához eminens végzős egyetemi hallgatókat alkalmazott, akiket azzal biztatott, ha "beválnak", kinevezeti őket az eleve elfoglalt katedráikra, mihelyt megszerzik a

diplomáikat. Ezek aztán igyekeztek beválni — hogy nyújthattuk a nyakunk. A másik korcsoportba a mérnök-nagytaták tartoztak, olyan hatvanöt-hetven közötti bácsikák, akik Bécsben, Pesten, Berlinben szereztek okleveleiket valamikor a század elején, s akik közül többen a műegyetemen is előadtak, na meg a lábadozó gépgyárak munkásigazgatói is mindegyre értük szalasztották a szolgálati kocsi. Volt aztán két hölgy, a magyar és a román tanárnő, mindkettő abból a kedves, fáradt, hadiözvegyjelölt fajtából — nos ők nagy önuralommal művelték az új rendszer s a Giga nevelésszéménye iránti odaadást. Ők voltak az egyedüli szoknyás lények, akik ebbe a mikrométeres, rothadt káposzta szagú, görgőcsapágyas, gázolajjal itatott padlószagú és elit kanmalac bűzű eszterga-forgácsot virágzó tájakra bekényszerültek.

Giga persze a tanári munkából is orosz-lánrészt vállalt: ő tanította a románoknak is meg a magyaroknak is az állampolgári nevelést és az atomelhárítást... Amikről senki sem tudta, mi fán teremnek, nyilván ő sem, éppen ezért biztos, ami biztos, ezeken az órákon a nagy Szovjetunió történetéből olvasott föl fejezeteket. Ez a nemismerünk — lehetetlen emberke hajnalban jött be az iskolába s csak akkor ment el, mikor késő este az utolsó rozsdás lábost is elmosták a konyhán — ekkora nyühetetlenséget csakis valami elszánt öntudattal s emelt fővel vállalt impotencia szabadíthatott a világra.

Az iskola tehát fenemód működött, csak persze reggeltől estig úgy éreztük, összetévesztenek bennünket valakivel. Mert miközben agg mérnökstanáraink a műegyetem előszobájának tekintették a Giga-féle műintézetet, az üzemi gyakorlatot vezető mester néha levezényelt bennünket az egyik gyárba s odaállított némely sztahanovista mögé, hogy adogassuk a keze alá a nyersvasat. Egyszer szétbontottak valami erőgép-öslényt, hogy kicseréljék a dugattyúgyűrűt, szelepeit, egy ilyen díszfesz annyi szelepet esztergált hozzá, hogy száznolcvan évre belettünk volna biztosítva, csak éppen a gépet már akkor sem tudták megjavítani. Giga ebből a gyárból minden évben szerzett az iskolának egy teherautókaromány iszapzsírke pufajkát, gumitalpú zsírosbőr bakancsot meg orosz szabású sötétkék füles sapkát, mindezt a télifa ünnepén osztotta ki nekünk, miután az udvar közepére fölcókolgatott egy nyamvadtt fenyőt, melyet csillogó, fürtös esztergaforgáccsal díszített. Az volt ám az ikebana. A portásfülke mögött volt egy hatalmas láda, májusra abban rohadtt rakáson a munkásosztálytól kunyerált ruhasegély; a pufajkák, mint hullott állatok; de odakerültek a bakancsok is, mert a gumitalp az olajos padlón megszívta magát s összekunkorodott, mint a szalonnabőr. A kapus néha rászabadította e dögtelepre a guberálók keselyűhadát.

Este, miután a kantinban benyaltuk a lila sziruppal leöntött tejbegrízt, a mindennapi tévedések vígjátékából már csak egyetlen felvonás volt hátra, a takarodó. A félrészeg nevelők (mindkettő ősrög mezeiző egyetemi polgár) fél kilenckor az iskolaudvaron annyi falkába térítettek bennünket, ahány hálótermünk volt, majd laza rendben sztererajzott a városban mindenik húszas, harmincas csoport. A mi szállásunk a Győzelem terén talán a legelőkelőbbnek számított; az iskolától sem volt messze, s amúgy a város

sziviben. Ha valamelyik nevelő a hálóig kísért, ami néha megesett, rögtön vetkőznünk s feküdnünk kellett, mert addig strázsáltak mellettünk, míg a villanyt el nem oltottuk, ám mihelyt eltűntek, máris öltözködni kezdünk, s loholtunk a legközelebbi moziba. Mert máshova, hova, ahol melegedni lehet.

Ha viszont egyik nevelőnek sem volt érkezése velünk tartani, a takarodó lebonyolítását hol Tusa Bandira, vagy énreám, hol a három román negyedéves közül valamelyikre bízta. Az efféle szoba-főnöki megbízás elég kényelmetlen feladatnak számított, mert a kiszűrt takarodófelelősnek nem volt tanácsos a hálót elhagynia másnap reggelig; félős volt, egy szép napon (vagyishát estén) a kicsik is vérszemet kapnak s eliramodnak a moziba. Vagy ki tudja, hova. Igaz, ők hajnali hattól este kilencig eléggé leharcolódtak, amint a nevelő elvonult, inkább azért nyávogtak: gyűjtanánk vissza a villanyt, hogy valamennyit még tanulhassanak. Ők ugyanis még csak most kezdték kapiskálni, hogy össze vagyunk tévesztve valakivel.

Az persze sohasem volt közömbös számunkra, mit művelnek, mert ha a román negyedévesek közül otthon maradt is valamelyik, arra semmi garancia nem volt, hogy hallgatni fognak rá az apróbb magyarok, mint ahogy ez fordított esetben sem lett volna kötelező. Ki-ki hallgasson a saját végzőseire, gazdáira. Rendszerint sikerült földelni az adódható nézeteltéréseket, ám a balhé már csak azért sem hiányzott senkinek, mert végül a feleknek elkerülhetetlenül Giga elé kellett volna járulniuk, ahol aztán következik a végeérhetetlen együttharcoltunk-, együttvívtukki-, együttépítjükfel — mese, aminek ilyenkor esetleg azzal lehetne elejét venni — persze, ha a helyzet idejében felismerődik —, hogy az ember mindjárt odalöki a baráti jobbot: hogyne, hogyne, mi különben szeretjük egymást (dögölj meg), de mennyire. Már pedig az efféle szerelmi vallomások nagyon nem hiányoztak. Se nekünk, se nekik. Ha viszont a delikvensek az első fordulóban megadták magukat, ilyenkor az a veszély fenyegetett, hogy Giga diri békeszerző mondhatnékja nem tudott kielégülni, s ez az elszabadultában megtorpantott orállibidó úgy bosszulhatta meg magát, hogy valami össznépi békéltetés celebrálása végett kicsődítette az udvarra az egész iskolát. Márpedig ha ezt néhányszor eljátszatják velünk, végül tényleg egymás torkának esünk.

Na de miért bajlódtunk mi annyit a nálunknál kisebbekkel; egyáltalán: mitől voltak kicsik a kicsik. Hisz az első-, másodévesektől legfennebb két-három év választott el bennünket. Mi az 6 korukban valahogy nem voltunk kicsik. Nem, mert a háború küszöb-évei hülyén széthúzták, feldarabolták s eltolták egymástól az egymást követő korosztályokat, a későbbi évek pedig elfelejtették helyükre rámolni s visszaillesztgetni a békés tornasorba az egyes nemzedékeket. Akik akkor alig cseperedtünk, mire a háború véget ért, koravéne néztünk a kamaszok elébe; akik viszont nálunknál pár évvel nagyobbak voltak, pláne ha a legutolsó fordulóban a hadak útjára sodródtak, "meglett" férfiakként kezdtek újra, ha egyáltalán előkerültek Eurázsia

fogolytáboraiából. Számukra mi nemigen léteztünk, nem mintha lenéztek volna bennünket — le sem láttak odáig, ahol előfordulhatunk. Mi tehát "gazdátlanul" maradtunk, ráadásul elég gyatrán álltunk szülők dolgában is.

Számos alig serkedő bajszú hadastyán előbb megjárta a frontot, azután érettségizett. Állítólag kettő, három fölkereste közülük a Giga féle műintézetet is, még a legelején, Makarenko bácsi menten beírta őket az első évre, merthogy akkor még nem voltak felsőbb osztályai, mire ezek hálájuk jeléül — valamikor '46 tavaszán? — bevágtak egy kézigránátot az igazgatói iroda ablakán. Giganak persze hajszála se görbült, elvégre aki hisz a küldetésben, melynek kiválasztottja egyedül egymaga, annak egykönnyen nem eshetik baja. A fáma szerint a tanári felől

Baás Imre: Madárjlesztő

nyitott be az irodájába, talán a felöltőjéért; öreg este volt; s ahogy fölgyújtotta a villanyt, szörnyű ablaksörömp, mire csatahajó méretű íróasztalának vágódik az a bizonyos tárgy, melyről ő úgy hitte, öklömnyi kő. Rögvest visszalépett, mert hátha jön a következő, s azt nem fogja fel a csatahajó. Nem jött több, hanem az az egy még elszámolt kettőig, miszlikbe vágta a csatahajót, s kifrócskoltte az utcára keretéstől az ablakokat.

E rohamgránáttal tréfálkozó kezdetekhez képest aztán már lenge libafing volt mindaz az izgalomkínálat, amiben a későbbi pufajkás elit rajok részeltethették

Az egymást követő nemzedékeket legmarkásabban talán éppen a szorongásélmények és félelemokok különbözőségei választják szét, tagolják s egyénítik. Mi ugyan már nem bigéztünk kézigránáttal, be kellett érniük a tölténybontogatással és a megbogozott gyútózsínórral való durrogatással, a kicsiknek viszont még efféle örömkömben sem lehetett részük, már csak azért sem, mert időközben oly békeszerető lett a

világ, hogy egy rozsdás puszkazávarért, amit a disznó a szemétdombból kitért, évekre dughatták lerbe a papát.

Persze valószínű, nem ezek lehettek azok a minket tőlük szétválasztó félelemokok. Hanem az olyasmik, hogy mi már ébredező élményéhséggel élhettük ineg, amint belőnek a szomszéd ablakán, mert lámpagyújtáskor elfelejtették leereszteni a lila sötétítő papírt. Majd a front átvonultakor sok mindent láthattunk (kilőtt tankok, döglött lovak, halott katonák stb.) a háború közhelyállapotaiból — élőadásban. Miközben valahol azt is kapiskáltuk — miután megúsztuk —, hogy túlélők vagyunk, ami, ugye, nem lett volna feltétlenül kötelező. Ebből a kicsik kimaradtak, akkor is, ha különben annyira benne voltak, hogy bilistől vágta őket a fal-

hoz a légnymás. Mert nem tudták, mi az a ricsaj. Hanem nekik később a mieinknél sokkal cifrább szorongásváltozatok jutottak. Egyrészt, ugye, az a mindennapi kicsi műrostos félelemdag — hisz sose áll le az élőadás; ám emellett folyamatosan átsugároztak rájuk a szülők félelmei. A magukat pontosan "körülíró" saját félelmeket ugyanis — bármilyen tragikus élmények álljanak mögöttük — valahogy le lehet gyúrni; aprócsperő kilengéssel, vakmerő ablakpárkánymutatvánnyal fölébük kerekedhet az ember fia; de mit tegyen az a tökmag, akibe mindegyre átpumpálódnak a szülők nyavalyái, merthogy a családi otthon mosogatólévében ott bugyborékolat éveken át megannyi feldolgozatlan rettegés, s ezekkel nem állíthatott szembe a nebuló maga szerezte különbejáratú markáns traumákat, melyekkel, ha nem is közömbösíti, arasznyival odébb tolhatja magától amazokét. A szülői drámázás persze rendszerint jóra intés trillákba váltott át: "nagyon vigyázz, kisfiam", "látod, mennyi baj ért bennünket, kisfiam", "benned van minden reménységünk, kisfiam"... Ettől aztán egyvégtében vibráltak szegény csemeték; anélkül, hogy tudnák, hogy emiatt; örökké tele voltak panasszal, na meg okkal, ok nélkül püfölték egymást, majd meg nyivákkoltak, hogy tegyünk igazságot közöttük, holott a frásznak sem hiányzott a pótatyai szerep. Valójában ők tettek bennünket "nagyokká" (botcsinálta mód) anélkül persze, hogy közvetítő kapoccsá válhattunk volna számukra a felnőttek fele.

A jóég tudja, hol mikor fogant meg bennünk, hogy az ún. "helyzet" sose anyni, amennyi tudható róla, sőt mindig más, mint amit magáról bevall. Az is rémlett, az efféle sejtést nem mindig tanácsos fölfedni, bár azzal igazából nem voltunk tisztában, hogy ennek mi lenne a kockázata.

Az különösen izgatott, mi az, ami rejtezkedik. Azt például mi derítettük ki, a Tusa-Daczó-Csoboth hármas, hogy az internátusunk termében hitelbank lehetett valamikor. Ezt sokáig nem is sejtették a többiek. Hiszen amikor idejöttünk, csak annyit tudhattunk, hogy egy vasredőnyel biztosított helyiséget foglalunk el. Ám Daczó Jóska már hurcolkodáskor észrevette, hogy a parkett mintája a terem belső sarkában megtörik, s négyszögű alakzat zárja a két szélső fenyőá-

>>>> >folytatás a 6., 7., 8. oldalon

>>>> folytatás a 4., 5. oldalról

gas lécsort; súgja, mi az ábra, Tusa máris a sarokba tolja az egyik emeletes ágyat, hogy a figura a többieknek ne szúrjon szemet. Aztán már csak a kellő alkalmat kellett összehozni, hogy a hálóban magunk lehessünk, s megpiszkálhassuk ott a parketlapokat. Az egyik felpattant, alatta kulcslyuk forma nyílás, abba beleillesztettünk egy kampósított végű vastag drótot, megpróbáltuk fölfelé húzni, s persze a négyzetes padlórésszel felnyílt. A vaságyhoz kötöttünk egy összesodort lepedőt, kitámasztottuk a csapóajtót, s elem-lámpával folszerelkezve aláereszkedtünk a hálóterem alatti pincébe. Odalent erős állványok sora töltötte be az egész pinceteret, rajtuk könyvek, tenyérynai vastagok, fél asztallap nagyságúak, fel a boltozatig. Minden zugba bevilágítottunk, de csak azok a ménkű nagy könyv- valamik. Egyet a lepedő végébe kötöttünk, volt vagy tíz kiló, miután visszamásztunk a hálóba, a fura zsákmányt fölhúztuk magunk után, rátettük az egyik ágyra, kinyitottuk: vonalazott, rubrikázott lapokon nevek, számok, dátumok, határidők. Betáblázott százholdak; kezesség-vállalás bejegyzések, ki tudja, mik. A csontszínű lapokon, bárhol ütöttük föl a könyvet, ugyanaz a nagyon szabályos, ráérős lendületű fekete tintaírás.

Vajon tényleg nincs ott lent semmi más? — méltatlankodtunk. Nem volt. Csak azok a hatalmas főkönyvek. Egyszer még szétnéztünk odalent, többet is leemeltünk a polcokról; amit elem-lámpa világnál még kiderítettünk, hogy a kilencszázötven évektől nem közeledtek erre fele a bejegyzések dátumai. Akkor jöttünk rá arra is, hogy a pincének befallazták az aajtát, tehát csak ezen a csapóajtó fedte nyíláson lehetett megközelíteni. Az is valószínűnek tűnt, miután csak magyar nyelvű beírásokat találtunk, hogy már az előző rezsimváltás idején elásódott ide ez a többtonnás magyar burzsoá múlt, melyre mielőttünk az elmúlt harminc esztendőben talán senki sem bukkant rá. Mi pedig immár mit kezdünk vele. Ráeresztettük a csapóajtót s igyekeztünk elfelejteni.

Álltunk tehát a sarkon az internátusunk előtt moziból jövet, néztük a teret s az emlékművet. Az ortodox katedrális bejárata közben elnéptelenedett, csak a keskeny ablakok lehettek gyér sárga fényt.

Tusa végre ellépett tőlünk, átvágott a jégbordás úttesten, s a park szélétől visszanezgett, követjük-e? Megszokta, hogy követjük. Másfél évvel nagyobb volt, mint mi — ami, ugye, az akkori számítások szerint azt jelentette, hogy legalább öt esztendővel öregebb... Daczó Jóska tévovázott, rühellte a bizonytalan ügyeket, csak hogy őt is bővölte a Tusa Bandi rámenőssége, baromi ereje — vagyis mindaz, aminek mi híjával voltunk. Tusának egyébként anélkül volt hatalma rajtunk, hogy ezt reánk akarta volna kényszeríteni. Tehát most is, mint mindig, mentünk vele. S ha ő az emlékművet szemből megvilágító fényforrást kezdte lepisilni egy behavazott bukszusbokor takarásában, mi a másik kettővel próbáltunk elbánni ugyanígy. Nyilván neki is sikerült elsőnek az ezeröttszáz wattos égőt elrobbantania. Céloztam kintartóan én is a havas foglalat s a vastag védőüveg közötti rést, míg csak el nem durrant az égő; ám ez Daczó Jósának sehogy se ment. Lehet, a mi sikeres robbantgatásunk erős hanghatása nála retenciót okozott; így viszont a teret, az

emlékmű környékét nem sikerült sötétbe borítani. Mire a tér szembeni oldala felől, az onnan nyíló mellékutcából lélekszakadva rohan elő egy sötét tányérsapkás alak, aki a csillagos obeliszk őrzésével lehetett megbízva s aki úgy vélhette, az osztályellenség rég nyugovóra tért, ő pedig behúzódhat melegedni valamelyik füstös köpködőbe.

— Fussatok — intézkedett Tusa; holott mi a közelében valahogy most nagyobb biztonságban éreztük volna magunk.

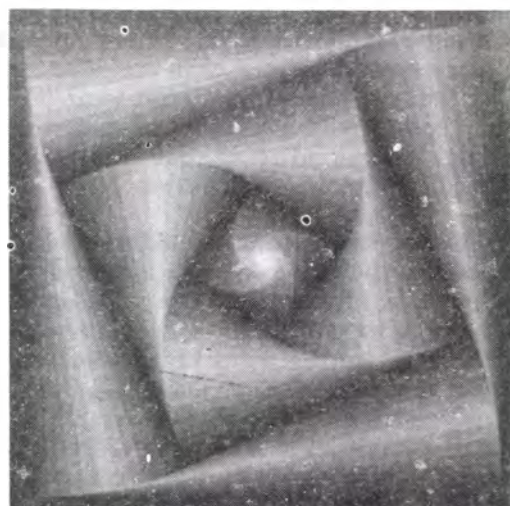
— De ne együtt. Te kapd a sapkád a hónod alá — szolt még utánam, s jól tette, hisz a hülye füles kék sapka könnyen eláruhalta volna, hogy a Giga féle műintézetben jeleskedünk.

Ő is futni kezdett, pedig sose szokott. Igaz, most se erőltette, csak annyira, hogy egyrészt ne vonja ki magát a gyanú alól, másrészt, hogy a zsarú az ő nyomába eredjen, míg mi egerutat nyerünk. A kék ruhás férfiú, mint egy útrakelt bástya, nyilván az után szalad, akit könnyebben utolérhet, hisz csak egyet kell elkapni, megbilincselni, bekfésérni, s abból majd szépen kiverjük, kik voltak a "bűntársai". — Csakhogy tévedni zsarúknál is emberi dolog: Tusa Bandi az első "stai pe loc" rivallásra a park szélénél megállt, már-már töredelmesen szegte le a fejét, ám ahogy a tányérsapkás mikulás odaért, hirtelen átnyalábolta a pisztolytáskás derékszíj fölött, s úgy megszorította, hogy annak menten elakadt még a sípszava is. Mert a zsarú azt azért elkezdte fújni, hogy idelármázza a környékről a többieket. (Az uerhás adóvevőt ugyanis tova huszonöt-harminc év múlva fogja kezükbe adni a műszaki forradalom...) Tusa Bandinak, aki akkor már két éve a Vasas klubba járt birkózni, eléggé a keze ügyében volt ez a fogás; pár hónap múlva országos ifjúsági bajnok lett valamelyik hetven körüli súlycsoportban — most hát a karjaiban elomló csillagórt szépen, kíméletesen lefektette a hóra, hogy pihenje ki magát.

Mindezt én az ortodox katedrális lépcsőjéről néztem végig, mert hogy nekem sem akaródzott rohángálni, át az elnéptelenedő belvárosra, hisz ennél mi sem lett volna gyanúsabb. Daczó Jóska viszont megugrott, ő, ha zúr volt, egykettőre eltűnt, szinte láthatatlanul tudott osonni egyik kapualjtól a máci-kig.

Tusa közben kiballagott az úttestre, majd fölugrott egy arra kocogó konflis hágsóájára s a kocsiernyőt merevítő vasba kapaszkodva elbillegett a Lenin út felé.

Miután rémlett, a rendőr a park szélénél tápázkodik, húzódtam én is a katedrális be-

járata fele, úgysem jártam még román templomban, pláne görögkeletiben. Ahhoz képest, hogy az elmúlt órában alig észleltünk valami mozgást a templomajtó előtt, a katedrális szinte tele volt néppel; a bejáratnál átelleni térségben az oltár előtt három pap misézett (ha ugyan ennek felel meg a román "slujba"); középen egy öregebb, sokféle dísszel teljes fehér ornátusban, a másik kettő egyszerű fekete köntösben. Erős fény világította meg őket, amint ott a Kisjézus születésének megidézésén munkálkodtak. A hívek viszont maguk elé tartott szöveteknek lángocskáival mintha saját arcukat próbálnák megvilágítani. A falakon fölindázó keleties díszítés, s az ikonok halovány körvonalait egymásba oldotta a nehéz lélegzetű félhomály; a magasból tiszta hangú kórus kezdett válaszolgatni a papok szőlőjára; a halk zsongás fölött uralkodó szertartás hangjai, az imbolygó gyertyaláng-rengeteg, az egész számomra ismeretlen-idegen, ki tudja honnan fölgomolygó áhítat elkezdte nyirkosítani a halántékomat; pedig igen hideg volt bent a templomban is. Alig kaptam levegőt. Ráadásul valami rohadt szégyenérzet rugdosott gyomorszájon: itt a románok éjjeli miséjén kell nekem ráébrednem, hogy karácsony este van! Azt persze tudtuk, hogy karácsony közele van, mert hogy ilyenkor havasi legények lopakodnak be a városba, s háznak lopott fénydikkal a szürkületben, óvakodván, nehogy lecsapjon rájuk a markoláb... De hogy a Kisjézus épp ma este született, mikor én az ortodoxok templomába bemenekülök, ugyancsak a markoláb elől... Miután a moziban megnéztük — ha jól számolom, tizenhatodszor —, hogyan akasztják az ifjú gárdát a fasiszta németek. Ahelyett, hogy lebontottuk volna kabátunk ujjáról a karszámot s elmegyünk *Mennyből az angyalt* énekelni — oszt lesz ami lesz. Néhány száz öregúr meg máni ma este biztos a mi templomainkba is begyűl. Persze, akiknek nincs veszteni valójuk... Mi mi a francról félünk? Hogy Giga megvonja bizalmát tőlünk, s nem javasol a műgyetemre, ha egyáltalán hagy-ná, hogy érettségi bizonyítványt osszanak nekünk egy ilyen kilengés után...? Ettől félünk? Miközben elpukkantjuk a hősi emlékmű reflektorait, s most éppen tűvé teszi értünk a várost a markoláb...

Erre lassan észre is tértem, s hirtelen arra gondoltam, hisz itt a bejárat oszlopai körül bizonyára azok ólálkodnak, akik azt veszik számba, ki van itt olyan, akinek nem volna szabad itt lennie, akinek nem "javallott" az éjjeli mise. Oldalazva balra tolattam, hogy a kabátomra fércelt karszám az egyik oszlopnak tapadjon; akkor meg észrevettem, az utolsó előtti sorban ott lapít két román negyedéves, aki a vasredőnyös internátusban együtt lakik velünk. Beöltöztek a kinőtt szumán ködmönkéikbe, amiben szüleik felhozták őket annak idején; sehol semmi karszám; ha meglátja őket valaki: eltévedt falusi báránykák, onnan valók, ahová a felvilágosító munka fényei még nem értek el. Igen ám, de ha a komák közül valamelyik hátrapillant — mert bármily remek az álcázás, azért ott munkálhat bennük a frász —, nos, ha valamelyik engem itt észre vesz, mire gondolhat? Na mire? Hogy Giga megbízásából ácsorgok itt. Hogy lebukassam őket. Én, aki még bár katolikusul sem tudom, a keresztet hogyan vetik. Na, ettől káromkodhatnékam támadt; amitől, ha lehet, még szarabbul éreztem ma-

gam, merthogy ehhez most nem volt igazán alkalmas sem a hely, sem a pillanat. A sok hülye morfondír közepett' meg is feledkeztem róla, hogy számomra most a templom menedék, s elkezdtem hátrálni kifele. Szerencsére a katedrális kijáratánál újra népes csoport állingált, akik arra voltak kíváncsiak, lesz-e körmenet. Közben csak ráeszméltem, mit is kerestem odabent, s anélkül, hogy kiváltam volna a lépcsőn várakozók közül, megpróbáltam szemügyre venni a teret. A park szélére diszkréten fölfaroltatva zömök fekete kocsis; imitt-amott fél tucat zsaru s vagy három bórberci igazoltatott. De úgy látszott, egyelőre nem akarják túlzásba vinni a macerát, nem tudhatták, szertartás végeztével merre alakul az ábra a katedrális körül, melynek közben mindkét hatalmas ajtószárnyát kinyitották, s tódulni kezdtek a népek kifele. Akkor hát sodortassuk magunk a hívekkel alá a grádicson, ekkora gyülekezet valamennyi időre úgyszólván félre hullámverti a razzias rendőri fontoskodást.

Körmenet nem lett, a templomos románság hazafele indult, s ettől úttest, gyalogjáró igen rendesen népesedett, s így gond nélkül meg lehetett közelíteni az internátust, melynek vasredőnye föl volt húzva két arasznyira. Tehát a "cinkostársak" közül valamelyik hazaért, biztonságban van. Kiderült, mindkettő. Közeledtemre a redőny lassan tovább emelkedett, hogy amint alábújok, ne kelljen nekem zörömbölnöm vele. A bádófirhangon belül ajtó, azon túl két lépésnyi alköv s újabb üveges ajtó, amint az békebeli irodahelyiségek bejáratánál dukált, ebben a benyílóban várt rám Daczó meg Tusa. Jóval előttem érkeztek, nagyjából egyszerre, ha más-más irányból is; Tusa a Lenin úton bekocsikázott a Főtér közelébe, ott leugrott a konflisról, a Szent Mihály templom előtt ő is fölismerete a helyzetet, mármint azt, hogy karácsony este van, elcaplatott a Moldován kocsmájába, vásárolt egy üveg bort, vöröset, literest.

— Hol a jóistenbe voltál?! — sutogta.

— Ott, éppen ott...

— Már azt hittük, hogy... — aggodalmaskodott Daczó, miközben a redőny alatt kilesve figyelte a park körül tüstendő rendőröket.

— A katedrálisba húzódtam be.

— Jó, hogy megvagy — mondta Daczó.

Tusa bicskájával pengéjével próbálta az üvegből kicsalogatni a dugót, ami már csak a "látási viszonyok" hitvány volta miatt sem sikerülhetett.

— Jó, hogy megvagyunk... — vacogta Daczó, aki egyre csak kémlelt kifele.

Tusa belenyomta az üvegbe a dugót, koryolt a borból:

— Figyelmeztetek, állati rossz...

— Milyen legyen?...

— Legalább három emberes.

— Sebaj, úgyszólván ki fogjuk hányni — mondtam.

— Még szép — hagyta rá Tusa. — Be kéne menni, itt megfagyunk.

— Bent is — ellenkezett Daczó. — Hiányzik neked, hogy ezek beköpjenek.

— Nem fognak — mondtam.

— A kicsik rég alusznak, a többi pedig majd teszi magát — mondta Tusa.

— Nem megyünk — makacsodott Daczó —, megvárjuk, mi lesz.

— Semmi — mondta Tusa. — Valakit elkapnak, s annyi.

— Ne hülyülj.

— Miért, mit gondoltál? Miután meg lett a balhé, el kell számolni vele. Húzzátok le a redőnyt, s záróra.

— Nem záróra — mondtam. — Két román negyedéves még kint van.

— Azokat várhatod. Biztos hazaengedték őket — mondta Tusa.

— Karácsonyra, mi?

— Ezeknél sose tudhatod. Kitaláltak valamit; hogy meghótt az ángyuk vagy akárkijük, s elengedték őket.

— A templomban voltak — mondtam.

Csomafáy Ferenc felvétele

— Az más. A kurvák — nyugtázta elismerőleg Tusa.

— Na látjátok? — Daczó hangja csupa szemrehányás. És vád. És önvád. — Ők bezzeg...

— Erről van szó — öntöttem az olajat a tűzre —, hogy ők bezzeg nem félnek.

— Nem a nyavalyát — mordult rám Tusa. — Ők is félnek. Pont úgy mint mi, ha nem jobban. Csakhogy az Istentől még annál is jobban félnek. Nem mernek nem elmenni a templomukba.

— Mert erős a hitük — tódította Daczó. Ezzel viszont már Tusát s engem támadott, merthogy hitbéli ügyekben sose tudta, hányadán áll velünk. Ez pedig mintha fontos lett volna neki.

— Nyald ki a seggüket — zárta le Tusa Bandi a vitát. S ezzel nagyjából egyet lehetett érteni.

— Hallgass, mert jönnek — fogta hirtelen suttogóra Daczó.

A két román fiú akkor ért a sarokra, a bejárat előtt még vigyázkodtak pár másodpercig, közben Tusa halkán megnyitotta a külső üveges ajtót, kinyúlt a redőny alatt, s egyetlen mozdulattal, szinte kettőbe túrva húzta be a hórihorgast, míg Daczó a másikkal a kezét kapta el s azt úgy rántotta le a pléhfirhang alá. A két román majdhogy bele nem ájult az ijedelembe, mire belül került a küszöbön.

Daczó, ahogy kezdtek éledezni, gesztusnyelven próbált érintkezésbe lépni velük, mutatoujját a szájára függesztette, hogy "pszt" vagy "kuss", mindegy, fő, hogy semmi nyivák ne legyen, s ha végre lélegzethez jutottak, tűnjenek szépen befele. Merthogy az élet nehéz, s kivált karácsony este: bonyolult. Ezek persze cseppet sem voltak nehéz felfogásúak, egyből pedzették, tudjuk, hogy ők tilosban jártak. Vagyis, hogy templomban. Tehát most épp volt tőlünk miért félniök. Csak azt nem tudhatták, hogy mi meg attól féltünk, mikor ők az internátus elé értek, nehogy suta toporgásukkal a kihűlt reflektorok tájékaról idevonzzák a zsarukat, akik ráadásul (ne adj Isten) őket gyűjtésükbe mint tetteseket.

— Hagyd most már a francba... — instálta Tusa Daczót, — bemegyünk, megisszuk ezt a kis bort, s elássuk magunk.

— Nem megyünk sehova! — Daczó hangja oly parancsoló volt, hogy Tusa egyből megadta magát, s melléje guggolt.

Mocanatlanul kémlelték a parkot s a teret. Én is lehúzódtam melléjük; közben a katedrális környéke teljesen elnéptelenedett.

— Nézd azt a két lődörgő csávót — szólalt meg egyszer Tusa —, azok épp nekik valók.

— Elment az eszed!...

— Miért, végül is valakit csak be kell vinniök, nem kívánhatod tőlük, hogy ebben a kurva hidegben hajnalig baszakodjanak.

Az út közepén ketten botorkáltak az opera felől. Kicsit összefogódzkodva, kicsit dülöngélve kerülgették a jégbordákat; lehet, dajnáltak is valamit. Valami betlehemes danát. A rendőrök pedig, mintha csak Tusa Bandi előrejelzésének engedelmess-

kednének, hárman elibük léptek a parkból, valami rövid lejáratú igazoltatás-mese zajlódhatott, mert az egyik letett egy fonott korsót az útra, talán hogy az igazolványát előkotorássa, de arra aztán már nemigen kerülhetett sor, hogy be is mutassa, mert közben tuszkolták őket a kocsi fele. Az autó lámpái hirtelen kivirultak, lefordult az éldővény melletti gyalogjáróról, elindult felénk, s úgy tíz méternyire az orrunk előtt tovaugrott.

— Ez nem igaz... — csikorogta Daczó. — A kurva anyjukat.

Ha jól számoltam, három zsaru maradt a parkban, őrizvén a maradék fénysugarat, a többiek elszéledtek; a civilek mind elmentek a kocsival.

— Most mi lesz?

— Semmi — nyugtatta Tusa.

— Meglátod, még fognak egyet...

>>>>>>>

>>>>>>

— Nyavalyát. Ez a kettő bőven elég nekik. Különben is csak két égőt tett szarrá az osztályellenség. Vagy nem? Na látod! Helyetted nem kell senkit elkapniuk.

Az egyik rendőr nemsokára kijött a parkból, fogta az út közepén gazdátlanul maradt korsót, s elsétáltatta az emlékmű fele.

— Figyeled? Megnyugodhatsz, ezek mára befejezték.

— A kurva anyjukat... — Daczó állá rángett, vonaglott, mintha elrágatlan mócsingot nyelne, avagy valami arcüregében meggyült keserű sós levet.

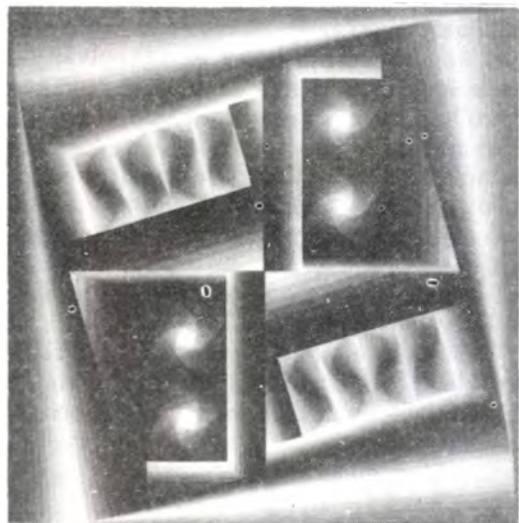
Tusa a Daczó tehetetlenségtől szétomlott arcába bámult; tán megsajnálta, vagy mi, hogy végül a maga esetlen módján még vizsgálatni is próbálja:

— Ne búsulj, komám, nem tarthat ez már soká...

— Akkor hát záróra — mondtam, megnyitottam a külső ajtót s csendben lehúztam a redőnyt, és ezzel az emlékmű felől erre szivárgó maradék fény is kintrekedett.

Végigtapogatóztunk a háló vaságysorai között. A két román fiú ágya az ablak felőli sor innenső végében állt; ők még szöszmötöltek: vetkőztek s öltöztek éjszakára; halkan sutyorogtak: bizonyára nehezen tudták összerakni a történeteket; mert az hagyján, hogy valamiképp kiderítették, templomban voltak; de milyen veszély elől rángattuk be őket az utcasarokról? Milyen más, újabb, közvetlen veszély leselkedett ott rájuk a bejárat előtt? Amiről mi természetesen tudunk. Továbbá: e miatt most tartaniuk kell tőlünk, vagy számíthatnak hallgatóságos cinkosságunkra? Ha igen, milyen áron, ha nem, milyen következményekkel kell majd számolniuk.

Közben a helyzet tisztázására nyilván gondolni sem mertek. Inkább a kétségek. Merthogy kölcsönösen nemigen tudhattuk, hányadán állunk egymással. Hiába, hogy negyedik éve ugyanolyan lópokróc alatt vacogunk, s tavaszra ugyanúgy szivárognak az ínyünkbe ugyanazok a sós skorbutos ízek, sőt valószínű egyformán rühelljük mi is, ők is Gigát, az igazgatót, aki elszántan egyé akar kovácsolni bennünket — ha hagyjuk magunk. És ha más-más nyelven is, de ugyanazokat a tantárgyakat nyúzzuk, és ugyanúgy összetévesztenek minket is, őket is, amikor hol sztahanovisták segéderőit látják bennünk, hol meg mérnökinasokat. Csakhogy ezektől az azonos körülmények-

Fazakas Tibor grafikái a 4., 6., 8. oldalon

ből adódó helyzet- meg állapotazonosságoktól senki sem hatódott meg; se mi, se ők. Épp itt volt a burkus elásva. Hogy nekünk — és nyilván nekik is — valahogy több kellett volna abból, ami saját. Mert a nagy (akkor még kölcsönös) óvakodásban, hogy nehogy az istenért egymás tyúkszemére lépünk, nemigen lehetett másságokat tudomásul venni, megvallani. Holott tudtuk, vagy inkább éreztük?, kell lennie valami saját meghatározottságnak, amit előbb tisztába kéne tennie kinek kinek, s aztán majd akár a közös mesedélután is jöhet. Na de honnan ehhez az identitástápszert, mikor még a nagy Szovjetunió történetének studiózásában is csak Gapon pópáig jutottunk el, azon túl — sem ők, sem mi — soha...

Fő, hogy Giga igazgató elvtárs mindenáron össze akar kovácsolni bennünket. Miniket, akiknek az ő műszaki elit iskolájában hőkezelésből megtanították: két vasat összevern, hogy azok egymáshoz is tapadjanak technológiai abszurditás. Összeolvasztani őket, azt igen. Csakhogy oda olyan tégely kell. Meg olyan kohó.

Akkori együttélés-ügyeinket leghívebben mégis az jellemezte, hogy mi és ők nem verekedtünk össze soha. Ezzel úgymond nem tiszteltük meg egymást. Mert annyira sose bíztunk meg egymásban, hogy meg merjük ütni a másikat. Reggeltől estig együtt voltunk, meg estétől reggelig — miközben alig léteztünk egymás számára.

Ezt a kollektív különlétezését tette próbára azon a karácsony éjszakán Tusa. Kiderült, mégis adódhatnak olyan helyzetek, melyekben egymásnak cinkosai lehetünk, s ez már valami.

Ültünk a Daczó s az én ágyam szélén a vaksötétben, kurtákat kortyoltunk a borból, s toltuk a másik elé az üveget. Közben a román negyedévesek az ágysor túlsó végében elcsendesedtek, bár aligha aludtak, megviselhette őket az éjfél mise.

— Ilyen rossz bort még nem ittam — panaszkolta Daczó —, többet nem bírok...

— Nekem már az orromon jön ki.

— Ne búsuljatok, kihányjuk — mondta Tusa.

— Éppen ez az. De hova?

— Na hova? — Tusa ezt már félhangon mondta, szinte diadalmasan, mint aki tudja, hogy hova... — Nincs itt túl nagy csend szertetek?

— De. Mint a hullaházban — így Daczó. — Nem is szuszognak.

— Ami tehát azt jelenti, hogy itt most senki sem alszik — mondtam.

— Ez az. Hát akkor mondjátok meg — szólott fennhangon Tusa most már a lélegzetét visszafojtva várakozó hálóhoz —, van egy szál gyertyája valakinek? Meg egy falat kenyere...

Szinte egyszerre kezdtek el mocorogni a rongykupac-vakondtúrások az ágyakon; a sor végén gyufa sercent s pislákolni kezdett egy vézna szövőtnék, a katedrálisbeli ezerből árva szőkevény.

— Fáztok, ugyi? Akkorhát ma éjjel melegdni fogunk.

— Ne hülyülj! Beköpnék — ki más mondhatta volna ezt, mint Daczó.

— Nem fognak. — És ez még mindig én vagyok.

— Kit érdekel.

Tusa fölrántotta ágyán a pokrócot s már sodorta is a lepedőt. Villanyt gyújtottunk, a

LÁSZLÓFFY CSABA

Pasztell

*Porzik a hó a csipős szélben
naplemente narancsfényében
a státusházak úgy mint régen
(talán a véglegest reméltem?)*

*a szobor mögött drótkötélen
fagyott zászlók — sehol az égen
nyomasztó keselyűárm-y-keken
szárnycsattogás amitől féltem*

*valami mégis készülöben —
ami elmúlt (mint könyv a csöndben)
tetők közé fogva előttem
mit reméltem hogy idejöttem?*

*csengős szán drága meleg kelmék
romantikus mámorok kelyhét
felhőrpintő forrongó emlék! —
a Jósika-ház előtt ellép*

*egy tompa árm-y — ne volna emlék
tolvajra árulóra pengét
fogna védné a város csendjét —
porzik a hó akár a nemlét*

*nincs egyéb már e télidőben
csak ami végképp eltűnőben
csak mint remény a jég tükreben
az éjbe hulló ezredvégén*

1993. XI. 17.

sarokból félrehúztuk az emeletes ágyat, kitámasztottuk a csapóajtófedelet.

Azt a generál rökönyt az értetlenül kászáló népség soraiban...

— Engedj engem előbb — rimázkodta Daczó —, már alig bírom tartani.

— Persze, te biztos pisilni se tudtál rendesen — Tusa nagylelkű volt, atyai.

— Nekem már az orromban van a rohadt borod — mondtam.

A romántól elkértük a gyertyáját, Daczóval beereszkedtünk a pincébe. Miután könnyebbültünk, elkezdtük a csapóajtó alá cipelni a ménkű nagy hitellajtsromos könyveket. Legalább tucatnyit lifteztünk föl belőlük a lepedő végéhez kötve akkor legelőször, a többi rendre, tavaszig.

Tusa közben elkezdte megdolgoztatni a tüzelőt, hogy az égjen is, mert a könyv, ugye, nem egykönnyen fog tüzet. Eltörette a kemény fedelet, s meggyűrette a lapokat, hogy lazuljanak, aztán beigazgatta a dermedt cserépkályha torkán az osztály- meg rendszeridegen gyúanyagot.

Lassan éledezett a láng, aztán belejött. Előbb csak percegett a tűz, mintha könyökvédős hivatalnokok háda szántaná tollával a lapokat odabent, majd szerűtűz lángja örvénylett, kastélyé, s pisztolyok dörrentek, mert hamis volt a kezeslevél.

— Rá se rántsatok — biztatta meg Tusa az egyik tétovázó kicsi románt —, nem a tiétek ég.

— Miért, a miénk? — vigasztalta volna magát Daczó.

Ezt máig se tudtuk eldönteni.

De akkor valahogy kihúztuk tavaszig. Mire odalent már nemhogy a könyveknek, de az állványoknak sem maradt nyomuk. Csak néhány kényszerhelyzet maradványa, mely alattomos párakat lehelt föl néha a csapóajtó alól.

SZILÁGYI JÚLIA

Temetés

— Álombeli lakásaim közül egy se,
ez se emlékeztetett azokra a helyekre,
ahol valaha laktam: fényűző volt és kényelmetlen.
Szobám, ahova délutáni szendérgésre visszavonultam,
valahol a körkörös elhelyezkedő folyosók,
szobák és mellékhelyiségek labirintusának közepén volt,
úgy, hogy akárki, akárhol akármit csinált,
az behallatszott oda,
ahol én hasztalan igyekeztem pihenni.
Állandóan csengettek, de ezt valószínűleg csak én hallottam,
mert sokáig nem nyitott ajtót senki,
s azért a kitartó, agresszív
csengetések szüntelenül egybefolytak.
Előbb egy fiatalember érkezett kazetofonnal,
melyet nálunk akart kipróbálni,
tiltakozásom ellenére meg is tette,
s bár én nem hagytam el a heverőt,
amelyen dühösen hánykolódtam,
ő pedig nem jött be a szobámba,
láttam mégis, átkozott zajkeltő masinájával együtt,
valamilyen átlátszó falon keresztül,
görcsösen lehunytam a szememet
és mégis láttam, amint lehajol,
igen, láttam olajosan tarkójára tapadó haját,
holott abban a testtartásban éppen a feje nem volt látható.
Aztán még jött valaki,
a család örvendező kiáltásokkal fogadta;
talán sajtot vagy túrót hozott, nem tudom,
s azt sem, hogy az öröm neki szólt vagy a portékájának,
mellyel elhozta

— a zaj meg a bűz természetéből sejthetően —
az egész juhnyáját is; bégetés, patadobogás, kolompolás
és átható szag járta át az egész nagy,
elegáns és elhanyagolt lakást. Nagyon sajnáltam magam,
valóságos megkönnyebbülésként ért a felismerés,
hogy nekünk most, méghozzá sürgősen
temetésre kell rohannunk.
Ne csodálkozz, hogy rohanást mondok
— villantotta rám szemüveges,
éles vonású arcát a barátnőm —,
a gyors helyváltogatásnak ez a színónimája
valóban nem illik a temetés hangulatához,
de biztos vagyok benne, hogy itt erről volt szó,
és ez természetesnek tűnt:
a gyötrelmes pihenést csakis rohanás válthatta fel,
mégpedig a temetőbe.
Álombeli álomból, vagyis a belsőből, érted?
álombeli ébrenlét váltott ki azzal az eszmélkedéssel,
hogy hát persze, meghalt a házmaster néni.
A fürdőszobában örömteli meglepetés ért: maga a fürdőszoba.
Gyönyörű, mint minden álombeli fürdőszobám.
Süllyesztett halvány rózsaszín márványkádja volt,
egyenes körkúp alakú,
benne a fiam hevert fürdőnadrágban,
zsörtölődtem vele, s már indultunk is a temetésre,
egyelőre ketten, azzal, hogy a szüleim ne siessenek,
majd odaérnek idejében. A tarkabarka öltözetű gyászmenet
már buzgón loholt a halottaskocsi után,
mi is beálltunk, igyekeztünk lépést tartani,
ami nem volt könnyű, mert a gyászkocsi
koporsóstól-koszorústól eszeveszett iramban száguldott
teljesen ismeretlen utcákon, városrészeket keresztül,
s hamarosan eltűnt a szemünk elől.
Mí a gyászmenet le-lemaradozó sereghajóit követtük,
nem tudtam, hova, meg is álltam kérdezősködni,
hol vagyunk, merre igyekszünk,

a kopott házaktól szegélyezett poros terecskéről
több utcácska is kanyargott más-más irányba,
de mind felfelé, apám válaszolt lihegve
(közben, lámcsak, utólért, anyám tulipiros kardigánban,
amelyet sose hordott, hát még temetésen,
elfulladva botladozott utána), menj csak előre, fiam,
ez a Négyvízköz, mindjárt kiérünk a Györgyfalvi negyedbe,
oda temetik B. bénit...
Elhaladtunk egy különös csoport mellett:
két fényes fekete hajú, olajbarna bőrű
lány ropta komoly arccal a táncot zene nélkül,
közönségük iskolapadokban szorongott,
fáradt arcú felnőttek, legtöbbször bóbiskolt.
Tovább menve sziklák közé,
majd egy cseppkőbarlanghoz értünk,
bejárata háromszögű kúpszerűség volt,
tükörsíma, fehér ásvány,
átvergődünk a síkos, gömbölyű köveken,
s megtorpantunk, előttünk tó vagy folyóvíz fodrozódott
visszaverve egy láthatatlan naplemente sugarait.
Nem lehet tovább menni, mondtam vagy gondoltam,
általában keveset beszélünk, csak apám volt bizakodó:
"Húzd le a cipődet és a harisnyádat — tanácsolta —
és gázolj bele, nem mély a víz." Engedelmeskedtem.
És ekkor megláttam a madarakat.
Nem tudom, miért gondoltam, hogy fürjek.
Tollazatuk szürkés-kék volt,
termetük kicsiny, fejükön mókás bóbíta.
És a szemük! Csodálatosan kék volt, kerek és mozdulatlan.
Néztek minket a madarak jellegzetes oldalpillantásával,
nem rebbentek fel, nem úsztak el, csak álltak a víz felszínén,
mintha vártak volna minket, békésen és kíváncsian.
Már tudtam, hogy megérkeztünk. Fel is ébredtem.

És az anyám

KERESKÉNYI SÁNDOR KARÁCSONY NÉLKÜLED

A szemed fénye eljut majd idáig —

írta fel gondolatban E. valamely emlékfűzet első lapjára. Gondolatban írt, körülötte izgő-mozgó ingázók verték a blattot, a vonatfülkében átható hagyma- és pálinkaszag terjengett, s bizony néha úgy tűnt, mintha megreccsenne az ülés a szorgoskodók segge alatt. E. lehunyta a szemét, óvatosan kinyújtotta a lábát, aztán visszahúzta, s közben kínjában egy divatos táncdal szövegére összpontosított

mert bárhová megyek, Te vársz az út végén.

Az út vége helyett azonban az út szélét látta úgynevezett lelki szemei előtt. Sójajtozva suhantak felé a kereszték, egyre-másra s mind sebesebben, úgyhogy végül kénytelen volt kinyitni a szemét. A vonat vánszorogott az éjszakában. Egykedvű, hatalmas tükör volt, benne ringatózott a világ. E. már-már arra gondolt, hogy akár meg is láthatná magát benne. Aztán mégis az jutott eszébe: pihen a test, megalázták/ benne hallgat a sötétség.

Éppen hajnalodott, amikor a lány leszállt a vonatról. Az állomáson nem várta senki. Néptelennek látszott a város, a házak lakatlannak. A temető mellett menve hirtelen olyan érzése támadt, hogy a sírokat nemrég sietősen kiürítették. Kábult közönnyel ballagott haza felé. Épület, udvar, ablak, ajtó — mind olyan ismerősen idegen. Sokáig, nagyon sokáig állt az előszobában. Aztán bevitte a hátizsákját a szobába, szép rendben sorra kirakta a dolgait. Levetkőzött, lassan, gépiesen. Az ablakból csodálkozva nézte a távolban toporgó fákat — vajon hová igyekeznének? Olyan idegesen nyújtogatták a nyakukat, mintha az ég alatt közelgő tengert kémlelnék.

A lány megfordult, megállt a tükör előtt. De mielőtt még belenézett volna, egy selyemsállal bekötötte a szemét. Elképzelte a saját testét, s egyszerre elviselhetetlen hideget érzett. Vágyakozva hallgatta, hogyan duruzsol a kályhában a tűz. Érezte, hogy meg kell fordulnia, oda kell mennie.

A Városnak el kell pusztulnia — bosszúálló tűz könyörtelenül emészti el. A hős új sorsot kap, hátára veszi apját, kézen fogja gyermekét, úgy menekül, a régi sorsától értelmesen távolodva. Közben elveszti hitvesét, kicseréli identitását, elhagyja történelmét.

A Városnak el kell pusztulnia — gondolta E. közömbösen.

A város lent feküdt, kiszolgáltatottan, védtelenül. Mennyi szélsodorta szemét az utcán. Mennyi kiüresedett kóbor arc. S a fojtogató füstcsík az égbolt alatt. És mennyi kilúgozott szerelem a falak mögött. Mennyi-mennyi gyűlöletre váltott, megélhetetlen szeretet.

A nemzetek járható utcák nélküli városa — teremtett otthontalanság.

Lavinia pedig mosolyogva nézte, s bölcs tekintetében megvillant a szelíd nap sugara. Az asszony könnyedén, vidáman lépkedett a magas hóban, E. néha megfogta a kezét, a kabátujj és a kesztyű között megcsókolta a csuklóját. Lavinia az életéről vagy inkább az életről beszélt, hiszen hányattatásaiban E. a maga bajaira ismert. Azt azonban nyomorúságos volt érezni, tudni, megérteni, hogy nincs stratégiája erre a váratlanul szerencsés találkozásra.

Lavinia szavaiból ugyanis a történelem szólt, általa folyt a történelem, mintha vékony kis patakban. E. — milyen szörnyű az egész a részhez viszonyítva — óvatosan félreállt, nehogy átázzon a cipője. Lavinia úgy tett, mintha nem vette volna észre, mondta a magáét, a történelmét, kedves makacssággal. E. egyik lábáról a másikra állt, de aztán beletörődött abba, hogy a tárgy szerepét önként választotta. Gyöngéden, félelemmel (apai aggodalommal férfiúi szorongással?) vegyes szeretettel figyelt.

Lavinia voltaképpen kétségbeesetten viselte a szépség keresztjét. Ahogy Fellegvár-

tól leereszkedtek a folyópartra, az asszony profilja kirajzolódott a kora esti égbolton. E. elbűvölve, némán nézte. Lavinia egyszerre csak idegesen megszorította a kezét, elég, elég, ébredj fel, suttogta, s az arca, hangja ijesztően eltorzult.

Hogyan került a képbe Esterházy Péter?

A politika és a mákosrétes szerzőjét E. jobb híján dicsérte. Szorult helyzetében úgy vélte, eljött az idő, hogy a kultúra játékterményeiről csevegjen. Esterházy. Méltatta témaválasztását, kiemelte különleges humorérzékét, nagyra tartotta stílusának pajzanságát. Lavinia pedig egyre komorabb lett.

— Vajon a magyar író miért mutatja ott-hontalanabbnak népe kultúráját annál, amilyen?

A kérdés persze évekig visszhangzott E. fülében. 1985-1993, mondjuk, a változás éve. Netán horatiusi évek, politikailag bővített kiadásban. Esterházy mindenesetre ezt írta most:

"A regényidő, 1899, az örök most pillanata, fausti pillanat: kicsiben, vidékiben. Musil által ismerhető annak a világnak a közepe, amelynek a széle Kosztolányi által. Kákánia határvidékén járunk. Ugyanaz a világ. De Kosztolányi prózairói karaktere nem a M-siléhoz áll közel, inkább a Csehovéhoz. A banalitások, a semmiségek iránt való kiszolgáltató érdeklődés és figyelem, egy félreeső mozdulatból, szájrándulásból, legyintésből, lámpafényből és csúnyaságból kibontható létdráma. Pókháló az aknán.

Pacsirta csúnyasága nem jelkép, ez a csúnyaság a megnevezhetetlen szorongás, amit szeretnénk elűzni, feledni, de nem lehet, mindig visszatér, mindig ott van velünk, kíméletlenül, akár egy lány az apjával. Pacsirta rútsága, lágy puffadtsága, tompasága, agresszív jósága: mi vagyunk; a mi életünk ilyen merev, kiszámítható, ilyen személytelen, ilyen magyar. Pacsirta örök. Nincs fölmentés. »A mi kis madarunk mindig hazarepül.«"

Lavinia tehát akkor az életéről beszélt, s bármilyen furcsa, éppen a szív segédigéit használta ezeknek az apátlan éveknek a történetéről beszélve.

Milyen jó, ha van magyarázat. Megfelelő részletek következnek. A bevezetés derűje. Játékos, hosszú részletek, vad melléfogások, vérrel áradók. Tudom, hogy mindenem neked köszönhetem. A szív segédigéi a boldogságról szólnak, a boldogságról, ami zavarba ejt, lenyűgöz, kővé dermedt, mesék, mítoszok pincéjébe rekeszt, önmagunkba zár.

— Legszívesebben felrobbantanám ezeket a tömbházakat! Ha nem állnának itt, minden reggel ébredés után gyönyörködhetnék a Gyalui havasokban.

Ébredés?

Nem szeretném, ha most feljönnél, akkora rendtelenség van az egész lakásban, menetetőzött az asszony. Képzeld, a karácsonyfadíszek egy nagydarab, zöld bőrdobozban vannak. Szalocukros papírskatulyákban, selyempapírba csomagolva, jó sok, három fára is elég lenne. Képzeld, régi, ötven-hatvanéves, talán százéves, különleges formájú díszek. A gyertyacsonkokat mindig megőrzöm. Gyufáskatulyában tavalyi, tavalyelőtti színevesztett tűlevelek. A hajdan lepergett tűlevél memóriája. Az illat emléke, a

Árkossy István rajza

>>>>>>>>>>

rejtély, a tisztás. Nem lehet elveszíteni.

E. nem sokat elmélkedhetett a *Lichtung* és a *bewegte Vergangenheit* elrejtettségéről. Lavinia sietve visszajött, és a kihalt lépcsőházban minden ünnepélyesség nélkül kicserélték az ajándékokat.

A fiú felszállt a vonatra, éppen alkonyodott. A folyónál emberek álltak hosszú sorban, vártak türelmesen valakire.

Kettőnk külön szerelme — a fehér ruhás, lányos fiú. Nyugszik az időben. Nyugodtan fekszik a tűz lepedőjén. Fekszik és gondolkodik.

A lányos fiú gondolatai a szerelemről.

Atyátlan, fiútlan és (szent)lélek nélküli évek. A Semmi iskolája — hetedhét határon, valahol Amazónia és Ithaka között. A regény, amint türelmesen meséli magát. (Mondjuk, mint *Lavinia's Lover*. S az egyik, már-már utolsó fejezet címe: *Christmas without You*.)

Magyar (és román) országok a hó alatt.

Hull a hó. Elhullik minden: Ilión, a büszke, hősi Mükéné, jóhírű Athén s gazdag Karthágó leomlott. Rómának dicsősége más világra szállt — a tituláris szegények (földi végtelenhez méretezett) éjének világát.

Ahogy a hópillangók röpködnek Lavinia feje körül. Ahogy az ezüstös pillangó Lavinia hajára száll, aztán visszaváltozik mármár láthatatlan szürke féreggé. Ahogy a lófarokfrizura lecsúszik a koponyáról. Ahogy ember és ló végleg összekeveredik a történelem ronda darálójában. (Ha azt akarod, hogy minden lemenjen, néha forgasd visszafelé a kart.)

Karácsonyi mákdaráló. (Lásd még: a nép ópiuma.) Lavinia darálója miben hisz?

A szegények nem fognak lemenni.

A szegények minduntalan visszajönnek. Vissza a *post histoire* hava alól is. (Az igaz, ők is ott lesznek az ünnepi asztalon, de formátlan nyers darabokban.)

Lavinianál fekete verseskönyv, *Kezemben zöld ág*.

E. váratlanul felébredt. A fölkében nem volt már senki.

A vonat vánszorgott a magyar-román éjszakában. Egykedvű, hatalmas tükör volt, egy másik ország. E. nyugtalanul figyelt. Eszébe jutott valami, a filozófus Lavinia kedvenc versidézete. Pontatlan, szakadozott, töredezt verssorok keringtek körülötte. A fogadalom sorai, az ígéreté, a hité és a vallásé. "De én átjutok; Át, át az időn is!"

A *jövő szökevénye*, őszanya, szent család nélkül, szomorúan. És ha a figyelem bányái is kimerülnek?

Ha csupán a hold sétál valami kráter peremén, s távoli tunyaság összekulcsolt kézzel leskelődik, hiába.

Valahol mégis emberek. A múltban, a mesélőben, az apátlan évek legalján, egy nappal karácsony előtt.

— "Szakadhat nagy hó, tonnás égi férc: beállítok hozzátok éjszakáig: faparaszatok

fénye

a hóra

kivilágít."

KOVÁCS ANDRÁS FERENC VERSEI

Füst-Fantázia

In memoriam E.M.

*Füst voltam egykor én, fiam: mogorva, árva, régi
Füst, súlyos legekbe fölgomolyduló, szabad
Talán, ki búsötéten bontogatja szét magát,
Formátlanul ráng, megfeszíti vándor izmait,
Százlábúmód ha mozdul minden íze, s úgy mász az éj
Koszolt üvegjén, úgy hág homéri hold felé magánytalan
Magasba, mintha mennydörögni tudna még a dór mezőn,
Árkádiákon át... Pedig dehogy, fiacskám, ej, dehogy -
Csupa árnyéka reszket ott, lakóni pusztaság fölött
Az bomlik lelkes semmivé, mint szél kezében bölcsek suttagása.*

*Füst voltam, vén füst, mi lángját is feledte már rég:
Márványos oltár vérkomor tüzét, honnan az égilakóhoz
Gördült, löködött lázas áldozatként, s lábok nyomát is óvta,
Körbenyaldosá a fellegen, zord bércek fodrain... Zeuszra!
Így volt! Ámde most Delphoi, Délosz, Dodóna néma. Théba se tisztel,
Sem Braurón, mert rossz derekam ropog csak. Nem röppen, nem száll!
Ifjú szikrazápor vélem, öreggel - ó, hol égtem én el?*

Kámadéva-Upanisad

*Járja a gömbölyű táncot fergeteges feneked csodaszépem
jól tenyerembe feszülve csak egyre csavarja csederje rugózza
az indrai rendet az isteni ritmust újra pörögjön örökkön
a sorsunk gyors szerelemben ha rándul a minden a test meg a lélek
úgy gomolyogjon úgy gabalyodjon össze mikéntha vak indák
Káma lakában ahol buja zöld tekerőzik a vágyteli köre
viráguhatag száll szétmorzsolt szirmok a hátán a combodon éhes
ölemben az égi gyönyörnek ezer kusza szála ragyogjon a kezdeti
lét örömeben légy te az őrlő fény a futótűz légy elemésztő
gyújts gyönyörűm föl gyújtsd föl az őrlött húst gyönyörűm gyújtsd föl a
dzsungelt égjen bent a vadállat égjen a tigris és antilop együtt a büszke
bikával bősé elefánt hördüljön a füstben a majmok népe nyüszítsen
irgalomért nehezült levegőbe rikoltón verdess mint madarak
hangja ha hamvad a lángban lábba vonaglón úgy tekerőzz ha öllek
most te tekered kezeidre a fény idegét te feszítsd meg a húrt
te sodorjad a kék fonálát beleráng az izom belependül az ín is
akárha szívárvány szertemorajló méhzigésű írja súvítne
által a semmin surrog a raj duruzsolva bizserget a minden
partot bont a halál ha megárad benned a mélység izzik a vessző
mintha csak Indra nagy írja sebezne — lövellném bár beléd a lelkemet!*

Bírálóimhoz. Születésnapomra. Plágium!

*Harmincnégy éves lettem én:
nem bódít versen vett remény,
se bű,
se báj.*

*A mennybolt menten rámborul:
nem éltem jól, sem jámborul,
csupán
bután.*

*Mint kiónon égő ékezet,
lobog világom: létezek!
Enyém
e fény!*

*Hallom: vagyok, mert nem vagyok,
hisz bennem nem rág, nem ragyog
serény
erény...*

*Azt mondják, arcom régi maszk:
miért is vágok én grimaszt,
ha kell,
ha nem?*

*Divatbölcse egy sem érti tán:
helyettök lettem én vidám
iszony.
Bizony.*

*Magamnak túl nehéz terű
vagyok - nem vált meg vers, se bű,
se báj.
Sebaj.*

JANCSIK PÁL

Varjútenyészet

A szürke dolmányos — ez a kálomista,
A fekete tollú — ez meg a pápista.
Ne kérdezze senki, nevük rút-e, szép-e,
úgy nevezi őket Erdély régi népe.

Mármost, feltűnt nekem, kedves főnök, Pista,
hogy akár pápista, akár kálomista,
óhitű, újhitű, talán ateista,
lehet lutheránus avagy szombatista,
de mindegyik varjú oly kövér itt, mintha
disznóhizlaldából szállt volna a síkra.

Hogy a tárgyra térjek, és rímet is váltsak,
bár volt szándékomban, hogy többet is gyártsak
az előbbiekhöz: hívva, ritka, fricska
(szerkesztők zsebében kinyílik a bicska),
szóval, azt gondoltam, hogy ha már tyúkfarmot
alig lelsz e tájon, és nevelni barmot
költség- s vesződéses, nem volna-e inkább
jobb (semmint nyaklótlan nyakalni pálinkát)
varjútenyészetet hozni végre létre,
hátha javulna a lapok léte végre.

Ki kopog, mi kopog? Egy fekete varjú.
Gömbölyű a bögye, ám a lába karcsú.
Hozza a Helikont meg a Szabadságot,
lám, egy Napsugárt is hóna alá vágott.

Más:

Ki viszi levelem hamarabb Budára?
Küldenének egy kis pénzt már a csudába.
Befűtta az utat a hó s Bukarestet,
vagy hogy a postások módfelettel restek:
nem hoznak fizetést, gázsi nélkül nem megy
szerkesztés meg írás, s a művészet megmegy.

Más:

Ülj fel a hátamra, lelkem kis Királyom,
elviszlek én túl az Óperenciákon,
hadd lássál világot, Bécsset, Párizst, Rómát,
New Yorkban a felhőkarcolóknak ormát...
Griffvarjú vagyok én, hogyha csőröt tátok
útközben, dugd belé fele királyságod.

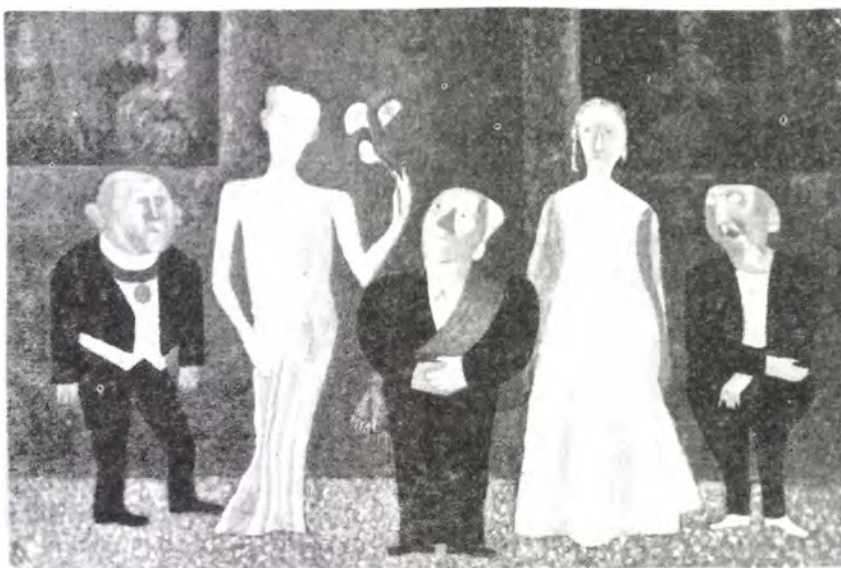
Más:

Hasznot felsorolni még lehetne százat,
de említsük itt most csak a varjúháját,
melyből tésztát gyúrni, bárki akármit mond,
a legjobban tudna a főitkár, Sigmond,
s el lehetne adni úgy, ahogy van, nyersen,
vón' konkurencia, volna szabadverseny,
hisz' máris árulnak ilyet, neve "haios",
lásd a Paniróban — hát ez biza "haios"^x.

Itt van már a vége, írjuk rá: "explicit"^{xx}.
Barátim, tréfálni próbáltam egy kicsit,
mesémnek ugyan nincs se füle se farka,
szavamban ha itt-ott érzett varjú karma,
borús kedélyetek ne vegye azt zokon,
hisz' az én sorom a fentiekkel rokon,
nem nézek elébe én se szebb jövőnek,
sőt, de most már elég, még egy szót se többet,
elszegődöm, amíg felettem köröznek,
varjútenyészetre madárijesztőnek.

^xA szerző itt, a költői licenciára való hivatkozással, nem átalította egyrészt a varjúháj nevű virágot egyenesen a varjú hájaként alkalmazni, másrészt a hájastészta gyanánt árult, románul "haios"-nak titulált gyurma nevére az ugyancsak román "haios" (kb. am. "cikis", "muris") jassz-, ill. diáknyelvi kifejezést rímeltetni.

^{xx}Középkori kéziratok zárószava: be van fejezve, vége (l. az Idegen szavak szótárát).

Jakobovits Miklós: Dupla házasság

MARCO DENEVI

A nők esküje

Midőn leszáll Izolda a Cornwallba érkező hajóról, s ott keblére öleli Márk király, megesküszik, hogy rajta kívül csak az a matróz érintette meg a karjával, aki lesegítette a hajóról, nehogy vizes legyen a lába. Trisztán az a matróz — álrühában.

Midőn először csókolja meg a király Izoldát, az megesküszik, hogy még csak két férfival váltott csókot: az imént a királlyal, és egy leprással, akivel a várba menet találkozott. Trisztán az a leprás — álrühában.

Midőn Melot házasságtöréssel vádolja meg Izoldát, az ártatlanságát bizonyítandó, istenítéletet kér, s már-már rálép a tüzes parázsra, amikor a karjába kapja egy barát, s átviszi a túloldalra. Izolda megesküszik a királynak, hogy rajta kívül csak a barát érintette meg a kezével. Trisztán az a barát — álrühában.

Midőn megszökik Trisztán és Izolda, s a morois-i erdőben egy ideig együtt élnek, utánuk ered Márk király, és egy éjszaka rajta is kapja őket, amint összeölelkezve alszanak; vak dühében már-már megöli őket, amikor Izolda megesküszik, hogy közte és Trisztán közt mindvégig oly tiszta kapcsolat volt, mint — például — Brangien és a király között.

Midőn kételyei miatt Márk király száműzi Trisztánt, az egy másik Izoldát vesz feleségül, a Fehérkezűt, de nem szereti, csak azért

lép házasságra vele, hogy mielőbb elfeledje a másik Izoldát. Midőn ez utóbbinak mindent elmond Gorvenal, azaz Trisztán kísérője, egyben Brangien szeretője, Izolda megesküszik Márk királynak, hogy Trisztán mindig is utálta őt, bár egyszer valóban szerelmet színlelt, de kizárólag azért, hogy elfeledjen egy másik nőt, azt, akit még mindig szeret.

Midőn azzal a hírrel állít be Gorvenal, hogy Trisztán súlyosan megsérült egy csatában, és hogy halála előtt még látni szeretné Izoldát, az asszony a király tudta nélkül nyomban a haldokló Trisztánhoz siet. Nyomában Márk király. Elkésett. Trisztán már halott. Holttestére borulva megesküszik Izolda, hogy sosem szerette azt a férfit. Gorvenal az a hullá — álrühában.

Midőn visszaér Cornwallba a hajó Márk királlyal és Izoldával, s leszáll az asszony a hajóról, karjába kapja ott egy matróz, nehogy vizes legyen a lába. Trisztán az a matróz — álrühában.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Egész kis nyirodalom-történet

1.
Döhöng a déli szél. Jó Budavár magas.
— Ha én Mazda volnék! — csikorgatja a fogát a kamasz király.

— No azért ura vagy még a helyzetnek — nyugtatja az éji eső áztatta ablaknál lebegve Cillei Ulrich kísértete, — ha Mazda nem is, gazda vagy!

De V. László nem csillapodik, fejét a gyűrtött párnákba fúrva zokog, a hímezett címeres ágyneműt öklözi:

— Vegyesház ide, vegyesház oda, nem akarom, hogy a Hunyadiaknak is legyen jó Budában lakásuk!... Jó, nem esett el Nándorfehérvár, de az öreg elesett végre s hát nem egyből egy helyett kétféjű lett a Hunyadi-ház is! Fej-ügyben utolérték a családi címer-sasunkat... Ez egymagában is lázadás a fennálló rezsim ellen!

— Bizony, ez házadás — tűnődik el Cillei árnya. — Dehát — csücsül le felséges unoka-öccse ágya szélére — te két házat egyesítsz, tehát 2:1 a javadra és semmi esélyük az egyenlítésre.

— Úgy van! És egyáltalán tisztázzunk egy-két dolgot: a "határokon túliakhoz" tartoznak ezek a jöttmentek, vagy erdélyi menekültek? Így nem játszom.

— Hát igen. Szólni kéne a Kisantantnak, hozza nyilvánosságra a későbbi gránicokat. Szegény nagyapád, Zsigmond még Galambócánál megegyezett volna az iszlám körökkel, de Rozgonyi Cicelle, az a nemzet- és királymentő irredenta nemtő ott termett és elűszott minden.

— Majdnem minden — helyesbít a koronás öcsi. — De ami maradt, abban nincs sok köszönet. Nem bírom! mindennap sztrájk és sztrájk! és tuti, hogy az az undok Hunyadi Laci most meg fogja alapítani a nyakszervezetet!

— Sebaj! ne feledd, az a nagyorrú öcsikéje

még nem léphet be: egyelőre nem teljesíti az alapfeltételt... De ha rám hallgatsz, a gyerkőcöt mégsem Prágába internáld, oda még az anyukája levelét is be fogják csempészni... Hanem haza Kolozsvárra, ott lesz, aki elbájon még az emlékével is — hörögi Ulrich bácsi fantomja, miközben odakinn már nemcsak Kelenföldre, de Sasadra süt a nap és felhangzik a *Meghalt a cselszövő* megkönnyebbült kórusa...

2.
— Idefigyelj, szivecském, itt annyi még az intrika meg a mondanivaló, hogy nem egy Wilmosch, de Freudpapa se igazodna ki. Ez a szerelem úgysem bírná őt felvonáson át és...

— Hat! — helyesbített a határozott hajadon — legalább a tulajdon tragédiádat olvasd volna rendesen végig. De mindig felületes voltál.

— Ez egyrészt olcsó vádaskodás, másrészt minden a rendezőtől függ. Siker esetén egész sorozattá fejlesztik a legvéznább témát s akkor még összeboronálhatnak bennünket is, ahogy mindenkit mindenivel, minden lehetséges kombinációban és kombinációban. Akár a Dallasban. De addig... addig például vonulj kolostorba — sóhajtotta a sápadt királyfi.

— Ki nem állhatom a banyaszentegyházat! — felelt a leányzó — Én veled szeretnék családot alapítani.

— Tán dinasztíát?

— Dán dinasztíát!

— Ne hülyülj, Ofélia, az szinte lehetetlen. Már az ör se engedné: Helsingör. Különbön is vissza kell utaznom Wittenbergába, nyakamon a vizsgaszesszió s még le sem adtam a teátrumtörténeti diplomamunkámat. Worts, worts, worts...

— Az mit jelent?

— Hogy vársz, vársz, vársz és kész!

KIRÁLY LÁSZLÓ

A "C" KORSZAK BÁJA

Amikor pipacsok voltunk

*és hogyha valóban szerettelek
abban a nem emberi korban
amikor ölnyi pipaccsal ünnepeltél
azt sem tudva az Úristen hol van*

*és ha azt sem tudtad: te TE vagy
csak úgy éltünk — semmivé oldva
minden szeretőm megsemmisült
s minden szeretőm elfelejtet: volna*

*és hogyha valóban szerettelek —
tudhatod: nemlétező álomban vagyok
nemlévő házban nincs-világban
ahol reád egy nincs-csillag ragyog*

1993. november 14.

— Hát jól van! Te akartad, kishercegem. Csak olvasgass tovább, üssön meg a Gutenberg! Hogy a görög világosság fényeskedjék neked! Én lemegyek s úszom egyet — sziszegte a hölgyemény s miközben elviharzott a *Minden vízbe mártott testet* dúdolta...

3.
Kórterem Barguzinban. Megzörrennek az ablakok. Beszél a fákkal a bús őszi szél.

— Már csak a bús őszi szél áll szóba a FÁK-kal — sóhajt a potrohos bíró. — Rettenetes helyzet...

— Nem a helyzet rettenetes, hanem az Iván, aki ideküldözgeti s itt is felejté szépen az ilyen értékes koponyákat, mint ez a vitéz Alexander Háry... — legyint a Helybéli Lágyszívű és akkurátusan visszahelyezi üres vodkásceszészéjét a kopott bádóg éjjeliszekrényre. A halk finom csörrenésre megébred a harmadik ápoló.

— Sándor Istvánovics, galambocskám, nem érzi jól magát? Ma folyton szundikál. Pedig mesélhetne egy érdekes epizódot az életéből.

— Meséljek, mi? Én, aki par excellence politikus alkat vagyok, csak meséljek, csak...

Betipeg libasorban a három nővér. Alkonyodik, a petróleumlámpákat hozzák. A legkisebbik, a postamester leánya, odasúgja kedvenc betegének:

— Hármaska, megjöttek a beutalópapírok Héjjasfalváról.

— Hát nem kapkodták el a dolgot — morgolódik az obsitos.

— Hja, muszkaföldön lassan jár a posta!

— Egyébként hol van kérem az a Héjjasfalva? — érdeklődik a Helybéli Lágyszívű.

— Ahol az eltrafált Bagration herceg emlékére orosz kápona épült, de mivel Bem végű lis elvesztette az ütközetet, rövidesen vasúti csomópont lesz Romániában.

— Ne politizáljanak, uraim, — lép be az esti vizit élén Dr. Kolcsak. Fehérköpenyes kíséretében neves dékártisták és dekabristák vannak. Kinn a deportált szabadkőművesek mára abbahagyják a falazást, és ej uhnyem! — vé alakban elhúznak a Jenyiszej felé. Ekkor a hatos szám] pavilon ablakai alatt az ispotályi rezes altató ritmusban rázendít a *Kényszerzubbonyt visel a babámra...*

Deák Ferenc: Az obsitos

serény múmia

ha majd minden rabszolga nép
járomát megunva olajra lép

szerkesztő:
FEKETE VINCE

Sántha Attila Barna 25 éves (Fekete Vince)

múlt! Ezúton köszöntjük kicsinyke irodalmunk neves alkotóját, az író, költő, szerkesztő, publicista és egyetemista Sántha Attila Barnát, a majdani Székely Auto-Non Köztársaság miniszteri tárcájának várományosát, alkotói pályájának alighanem nyolcesztendőös állomásán.

A nagyrabecsült és nagyoncsepült író, kitűnő kollégát és szesztestvért a szertelen indulatok és szentelen gondolatok nagystíliú bajnokát, akinek műveit hetvenhét ország több mint százvalahány nyelvéből fordították vissza magyarra, nehezen lehetne besorolni semmilyen más irányzatba, mint az általa kitalált és transzilván földön meghonosított, ugyanakkor Orbán Bebascu János személyében egyetlen tagot számláló francközép irodalomba. Főbb művei: *Amál a lében*, *Férfinek érzem oh, Ádám, magam!*, *A ló falloszán vitézkötés* című családregények és nagyesszéje: az *Én, Jánoska és a francközép* sajnos, a közismert kiadói nehézségek és a jótollú szerkesztők rosszindulata miatt mindezülig nem láthattak nap- és nagyvilágot. Éppen ezért álljon itt — köszöntésül — a fallikus költő magánlapjában közölt, sajátosan Sántha-stílus két legjellemzőbb darabja: az *Egy ló...* című önvalomás és a transz-transzilván ciklus, a *MARADJ, HA KUSS!*, amit szerzőnk a sokatmondó ROPPAUER MÉRTKE aljnéven szerzett.

Egy ló...

Egy ló!
Csak egy Ló!
Igen, pontosan,
csak egy ló
VAGYOK!

Megjegyzés: A Költő nem azért írta, mintha maga sem lenne tisztában a vers kritériumaival. Úgyszólván nem érte írta, hanem ellene. Most már maga sem érti, hogy tehette magát így lóvá.

ROPPAUER MÉRTKE (aljas SÁNTHA ATTILA BARNÁ)

Itt ülök, másként nem (l)ehetek...

Szikár csúcsról lucfenyő
beült a kocsmába és ivott, severt.
Ketten, mert ketten volt. Sztán
dalra fakadva mind a ketten: az
"Áll-e még a hetyke tő?" nébdalt
dúdolgatva nem tudta eldönteni
melyik ő, s melyik a másolat.

Ezen cefetül elgondolkozott.

De egy szó röppent fel
akkor:
"E R K É L Y!"

Megjegyzés: Ide nem kell!

Fekete Pince

(Sántha Attila)

A kézdivásárhelyi irodalom egyik kiválósága, a város szülőtteként elismert költő. Máshol is elismerik, de lehet, hogy mégis hazamegy tanítani szülőtte városába. Bretter-körelnöki minőségében a Serény Múmia fő-, helyettes- és minden szerkesztője, ami-óta látá, hogy ez jó. Nevéből adódóan titokban sötét, mély és komoly dolgokkal foglalkozik, metaversei és -forái legtöbbször tőgye közt találják el a transz-tehént. Félzsavaiban tovább tömöríti nyelvünket, rámutatva a lét mélységes milyenségére. Egy, esetleg kétbetűs mondataiban hosszú felsorolások vannak, gazdag háttérkonnotációkkal (tárca = lét bezártsága, barackmag = rusztikus élet-eszmény, trojka = Saniuta, román vodkaspecialitás). Különös vonzalommal viseltetik a *mat*, *sekk*, *slukk*, *ejszen* szavak iránt, melyek még gyakoribb használatát csak a korlátozott rímlehetőség teszi ritkává. Székely, emiatt verseit Székely Géza illusztrálja.

Amúgy kiszámítható, e paródia kapcsán azt fogja kérdezni, "sakkor mija?"

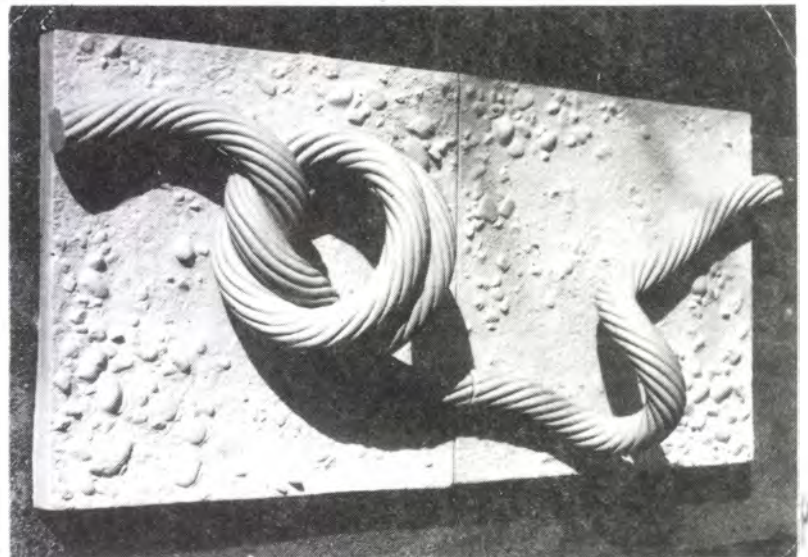
Metaslukk

Slukkot, ha már húztál, haver,
szokj le róla (mondták már sokan),
legyen tudód népi, avagy bakter,
persze, ejszen, kinek az

üvegcserep-szonettjén zuzmara;
ezért vigyázz a slukkra nagyon:
soronta hétszer tör, zúz, mar a',
s az oktávát fejezd be (fontos!).

S már itt a váltásnak idő, néha
jó lehet a slukk (persze, Sziveri se rossz)
Miért? Merre? Kérdezné a céda,

de a választ erre nem tudom
— mit szólna Petrarca, ha tudnám —,
s egy slukk nem is olyan nagy dolog.

Zorbán Ájos Ménes
(Orbán János Dénes)

(László Noémi)

Született a torkán, mikor kiordított. Iszonyatos gyorsan fejlődött vissza. A világ egyetlen lüktető anyaméhvé lett. Ál és képzeltszörnyek tömegében áll közepén. Verseit tengerfenéken heverő kincsekből lopkodja össze. A sorokat vérevel öntözi. Valószínűleg száz-kötetes Transzcetrikájának skandalásakor ragadja majd ki hallgatóközönségének karmai közül a tudóvész.

A Költő Pofázik

Megmondtam én azt nektek, ti szarok, ásó, kapa s a nagyharang vagyok. Mocskos kis agyatokba sintérnek elszegődtem; iszonyú kéj, e bűzös levedgöben a hullagödröt vájom s kongatok: már engem nyálnak málló kuvaszok.

A Kaján Költő
Enyelgéseiből

Ha jön a nátha, Úrnő, (kis begyes), felkötlek ám a mestergerendára, oszt onnan nézegess amint a taknyam s nyálam egyesül e csekély, három négyzetméteres zsebbéli lepedőben; s míg hajigálom csókjaim utánad eltűnőben, combodra véres csíkot utólszor von a vágýad.

Kelemen Hunyor

(Fekete Vince)

Szittyá pusztákról, de egyesek szerint csak Grúziából a csudafiljuszarvas elől menekülve érkezett a Dónát útra lóhalálában maga előtt lóbálva tekintélyes mikrofonnyát. Egészen napjainkig a fiatal írók-költők-publicisták és licisták között az egyetlen ROMÁNIAI MAGYAR beat-zeller szerzeje. Hazai lapok versengenek e ritkaságszámba menő darab, a *Lágypuff* közlési jogáért. Azonban minden jobb a szerzőé.

Alsó-felső és középbódogfalvi Mikekék és Kelemenek egyeneságú leszármazottja. Rodostava a Rádió, onnan Csép-eli a szót grúz közönségének.

Ő volt az, aki kiadta a franc-ukázt: "Reszkessetek!" nemsokkal a szufujája előtt. Lelke rajta.

De azért fél lába még mindig székely. A másik is.

Lágypuff

mindenhol utolér lágypofon olyan vagy mint e szonett: kába úgy első barátsági fokon rázd bele magad a gatyába pontosan tudod minő dolog mert lassacskán bele gabaly a kerék így is — úgy is forog és kopik-hullik ehejj-ahajj (na vigyázz! csak semmi áthallás) ha Seggszpir látná mily versezet vagy innen Tölünk látná András: pontosan rótt szépen keltezett s még el sem számolhatsz hatig a világ már reád se baszik

László Noémi: Így (s)írtok ti

(Orbán János Dénes)

A Bretter György irodalmi kör tündvére, aki andalító verseivel és bűvös táncával kergeti örületbe a poézis kedvelőit (és nem csak). A tökéletes forma híve, ezért gondosan megválogatja a rímeket, és rendszeresen fogyókúrázik. Minden verse a bonyolult női lélek extrém konfliktushelyzetben bekövetkező meghasonulásának ábrázolása, s mert szellemi fogamzástól nem szed, ezért az újabb és újabb kínokkal való közösülés biztosítja az állandó veresszülést. Titkolt vágya az, hogy egyszer érte is meghaljon valaki.

1

kezdetben még ott volt a kaszás pók és a párnán három kockakő dalolta szendén sanda rímeit és foltos lett a hullalepedő

maga se tudta miért fogja ott mi kibuggyant a rongybokrok közül csak babrált esetenül az oszlopon míg lement a bőr ujjai közül

2

És megzöldült a bal szemed és vers áztatta arcaid pucolgotod a Szamoson nadrágod redői között kutatja a vélt dolgokat a jobb kezem és eloson

és monoton arcod fölött hajam már többé nem lebeg mert szaggattam a rongyokat de nem leltem ott eleget

3

egész éjjel a makkról álmodott és csak rőfögött epedőn

hiányban turkáló ujjai ott ragadtak a lepedőn

(Demény Péter)

BERTÓK LÁSZLÓ

Mint ahogy

mindenki bolond

Hol van a kabát? És a gomb?
Hová lett az a régi nyár?
Elmúlt, hát elmúlt. Jaj de fáj.
Lehullt a levél és a lomb.

Sír a tücsök, a légy donog.
Nyivogjuk, hogy enyje, be kár.
Az ember szomorú, feláll
A haja és egyre csak borong.

Mind jobban halkul a kolomp.
Egyre kevesebb a madár.
Elég is ebből mára már.
Mint ahogy mindeki bolond.

És arra gondol, hogy bazár.
S hogy újra kéne a dorong.

ORAVECZ IMRE

Szajla

Tükörtojás

Emlékszem, gyönyörű napra
virradt,
és én tükörtojást reggeliztem,
két tojásból, de lehet, hogy
háromból,
és nem volt elég, mert mi az,
három tojás egy kamaszodó fiúnak,
és már majdnem kiáltottam
felháborodásomban,
de lecsitított az anyám pongyo
láján levő egyik virág,
mintha azt mondta volna,
ne félj, eszel te még öt, vagy
ne adj isten,
hat tojásból is tükörtojást,
mert ez csak a kezdet,
így hát ettem tovább,
és vártam a hattojásos,
gyönyörű jövőt.

Székely Géza karikatúrái

Vida Gábor: Így (s)írtok ti

(Orbán János-Dénes)

A kolozsvári felsőfokú gyülekezet bölcsész-szektájának farkangyala, a (h)éber próza (k)egyetlen képviselője. Novelláit hányni szokta, ezért gyakran vannak megszáradt mondatok a szakállán. (S)írásainak nem ad címet, mert mire a végükre ér, elfelejti, és sokkal okosabb annál, hogy újraolvassa őket. Előre röhög a markába, hogy egy fél évszázad múlva hogyan tudja majd a szerencsétlen befogadó megkülönböztetni egymástól a sok száz körülmélt (érts: cím nélküli) novellát. Kibocsátott anyaga nagy örömet okozott a vásárhelyi műhelyben, ahol táplálta a romániai magyar próza fölött égő lángot, és így a kovács is, irodalmunk sorsa felől megnyugodva, végre megpatkolhatta a verslábakat. A hazai magyar kultúra templomának énekvezére is fölfigyelt az orgona körül békésen csordogáló, színes, lírai patakra, és gyülekezetébe próbálta csábítani szerzőnket, de az szerényen visszautasította, és elindult a négy égtáj felé ihletet habzsolni.

a nagyapámnak
volt egy görénye

ezt a történetet már sok felebaráttal mgszagoltattam, de valahogy mindig gyorsan el kellett menekülnöm, pedig szerettem volna még húzni, húzogatni, mint ahogy nagyapó répáját húzogattuk az irodalom határán, mert minduntalan leestek róla az unokák, és drága volt a temetés, és különben is a répa már régen kiszáradt, mert a transzilvanisták fennhangon olvasták föl műveiket a tövében, és féltő volt, hogy egyszer mindenestől fölforgatja a romániai magyar irodalmat

— na te kenyérpusztító, húzzuk ki, kedveskedett egy reggel nagyapám, miközben én szomorúan pusztítottam a margarinos kenyeret, mert dolgozni kellett, én pedig inkább novellát írtam volna, vagy hallgattam volna Lábszagot, a versmondó cigányt, aki hazai versekkel csiklandozott annaki-dején, amikor nagyapám három Igaz szót gyömöszölt a szájamba, hogy nyugodtan hallgathassa az albán rádiót

és aznap nem is húztuk ki, mert nagyapám a hermeneutákról kezdett mesélni, és apjáról, aki részt vett a hermeneuták utazásában, és elfelejtette hazahozni A görények című vers

strukturalista elemzését, és hogy kelene most az a bűdös görény, mert odaállna a sor végére, nagyapó, nagyanyó, az unokák, a kutya, a macska és a kiséger mögé, és kihúzhatnók a répát

mikor másnap nekiálltam kibányászni a taknyot az oromból, azt mondta Lábszag, a versmondó cigány, hogy nem baj, hogy még bevizelek, ő is volt már húszéves, amikor a nagyapámnak még volt görénye, vagy lehetett volna, csak hát elvitték, és a szagát sem adta vissza senki

amikor azt a görényt elvették nagyapámtól, azaz el sem vették, mert ő maga hajtotta be a szerkesztőségbe, nagyapám akkor is azt mondta: — jó ország ez, csak egy kicsit puha volt a föld a répa körül, de lecementeztem, hogy az unokák nyugodtan játszhasanak; és most is ugyanúgy hiányzik az a görény, mint akkor hiányzott, mert a répa kiszáradt, és ki kellett volna húzni, de az ember ugyanolyan nehezen tudja kihúzni a répát, mint a felesleges mondatokat a novellájából

nem tudom, mi is történt még, elszédültem Lábszagtól, reggel nagyapó már zöld volt, a répát kihúzták, de a novella teljes egészében megjelent

KÓDEX —

A múlt évszázadain keresztül az ember számára az idő múlását legplasztikusabban az egymást követő ünnepek eljövetele jelezte. Egyházi ünnepekhez kapcsolódtak még a mezőgazdasági munkálatok is. Az ünnepek száma Európában időről időre és helyenként eltért egymástól. A karácsony maradt meg mint egyik misztikus jelentést sugárzó ünnep annak ellenére, hogy aztán "fenyőünnep" címen ugyanazza a játékká változott, mint a kereszténység legfontosabb másik ünnepe, a csokinyuszi és festett tojás hegyek alá temetett húsvét.

A keresztény éra kezdőpontja Krisztus születése. Ezt elsőnek Donysius Exiguus apát alkalmazta Rómában, érvényre jutását pedig Beda Venerabilisnek, az angol történetírás atyjának (VII.-VIII. sz.) köszönheti, akinek Az időkről című munkája révén valamennyi keresztény népnél elterjedt. A többi számítási módot azonban csak jóval később, a középkor végén tudta kiszorítani. A pápai oklevelekben is csak a X. század második felétől alkalmazták.

A különféle érák létezése mellett, a középkorban még helyenként változott az év kezdő pontja is, az újév napja. Az azóta egyeduralgódóvá vált január elsejei kezdést, habár ismerték, a XIV. századig alig alkalmazták a hivatalos okiratokban és krónikákban. Lényegében csak az ezeröttszáz éves óta vált Európa-szerte általánossá. Mert Velencében például a XVIII. század végéig március 1. volt az évkezdő nap. Firenzében, és Angliában főleg, még ma is az adózási esztendő március 25-el köszönt be. Érdekes, hogy annak ellenére, hogy évente más-más napra esett, Franciaországban a húsvét volt az évkezdő; Bizancon pedig szeptember 1. Még leginkább elterjedt szokásként, december 25. karácsony napja is volt az újesztendő kezdete, például Magyarországon.

A középkor óta az ember időképében a döntő változást egy technikai újonság hozta el. A XIII. században felfedezett úgynevezett gátszerkezet lehetővé tette a kerek óra egyenletes járását. Az első ilyen órák energiájukat függő súlyoktól nyerték, ezek lehúzó erejét fékezte a gátszerkezet s ezzel lehetővé vált az addig elérhetetlen egységes időmérés, az ember s az idő kapcsolatának forradalmasítása: a még nem egészen mai értelmű pontosság. 1307-ből, Itáliából említik az első toronyórát. 1500-ig körülbelül 800 ilyen órát állítottak Európában. A brassói Fekete templom órája 1514-ből való.

A keresztény egyház döntésében, hogy ekkor ünnepli a Megváltó születésnapját, mindenbizonyal szerepet játszott a téli napforduló magában is szimbólum értéke: a Világosság győzelme a Sötétség felett. A karácsony ünnepének ma már legfontosabb tárgyi szimbólumát, a fenyőfát avagy karácsonyfát — germán hagyományok továbbörökítéseként a lutheránusok terjesztették el. Van olyan hagyomány, hogy maga Luther Márton volt, aki családja számára otthonukban először állított feldíszített fenyőfát. Valóság, hogy a XVIII.-XIX. század fordulójára óta terjed mint szokás, melyet ősi kozmikus jelképnek tekinthetünk. Az örökzöld növény az örök életet, az állandó újjászületést szimbólizálja, s ami az ugyancsak ősi Anyaisten-nővel egylényegű: az eget s a földet, az égi és a földi, a transzcendentális s a materiális létezését köti, kapcsolja össze. A fenyőfa egyúttal a kozmosz "gerincére" is utal, s a ráaggatott gömbalakú díszek (régebben kerek gyümölcsök) a plánétákat jelenítik meg. A piramis alakban elhelyezkedő égő gyertyák is a Nappálya egyes állomásai, melyek közül a talán legfényesebb maga a földre született istenség. Az újjászületés motívumainak sokasága lengi be azt, ami mára már a család szeretet-ünnepe legfőképpen, szaporodó s a kereskedelem jól felfogott önérdeke szerint egyre tenyésző szokások szövevényével körülveve. Az emberi világ egységének egyik szimbóluma lett.

— INDEX

ÚJ LEMEZEIMET HALLGATOM 83.

ADVENT —

aranytrombiták csengése

ADVENT — a csodavárás ideje!

Mi, emberek mindig várjuk az örömet... és mindig várjuk a vele járó csodát. Az év minden napján, minden percében eltölt bennünket ez az örömvárás. Ilyenkor, Karácsony előtt felerősödik bennünk a vágy; szeretnénk feloldódni az öröm titokzatos varázsában. Szeretnénk megszabadulni az élet gondjától-nyűgétől. Nem szűnünk meg hinni a karácsonyjé misztikus metamorfózisának bűvöletében. A felnőtt is gyerekként várja vissza a Karácsonyt, sóvárogva tekint vissza gyermekkorának Karácsonyaira, még akkor is, ha ezek telve voltak gonddal-bajjal, kilátástalansággal. Mert gyermekszemmel minden csodálatosabbnak tűnt annak idején mindnyájunk számára. És ez a gyermekszem, amely oly kitartóan él bennünk, most is mindent szépnek akarna látni, örömtelnek, békésnek, harmonikusnak. Álljon meg a világ, legalább egy pillanatra, egy örökévalóságnak tűnő pillanatra, hogy kigyönyörködhessük magunkat a megtisztult lélek égretekintésében. Hiszen mi más az ÖRÖM, mint a lélek csodálatos kitisztulása, felmagasztosulása.

Az öröm: szeretet.

A XX. század éppen szeretetben nem bővelkedett. Nem is írtak benne sok karácsonyi zenét. S ha írtak is, valahogyan mindig belekeveredett a muzsika tiszta örömebe, égiségébe valami szorongás, félelem. A XX. század inkább a félelemé volt és maradt erre az utolsó, lezáró pár évre is.

A modern zene csak áhította a Karácsony zenei ünnepét, s mivel

nem volt mit magából feltárnia, kölcsön vette az öröm muzsikáját az előző századoktól. Corelli *Karácsonyi koncertója* szól lemezről, rádióból és szűrődik ki a hangversenytermekből. Bach *Karácsonyi oratóriuma* csendül fel a templomok titokzatos éji félhomályában.

Vagy éppenséggel Mozart-muzsika csendül fel valahol, ez az örök karácsonyi muzsika, a tiszta lélek öröme. És, persze, ott szólnak szépséges karácsonyi népekeink is, egyházi dallamaink is a sok-sok ember lélekből fakadó hangján a világon mindenütt.

A Karácsony a világ ünnepe!

Szóljanak hát az arany trombiták, harsogják az öröm megszületésének diadalát, e világra, közénk jött a MESSIÁS.

Trombiták gyémántcsillogású hangja hozza el számunkra az angyali üdvözlés híradását.

Trombiták ezüstcsengése jelzi a háromkirályok érkezését.

Trombiták égbekapaszkodó hangján száll le hozzánk a szemet vakító fényesség, a mindent betöltő isteni erő, bölcsesség, akarat, szeretet.

Mindmáig a barokk zene mesterei használták ki a legjobban a trombiták isteni-üzenet-hangját.

Ha meg akarom idézni a Karácsony örömváró varázsát, úgy e régi mesterek felemelő trombitazenéjéhez fordulok segítségért. Szólaljon meg tehát Vivaldi *Trombita-kettősversenye*, majd utána Telemann, négy tételes, csillogó, *D-dúr trombitaversenye*. Purcell trombitaműve a TRUMPET VOLUNTARY, az angol rádió műsorraiból jól ismert mindnyájunk előtt. Bach *Postiglione AIR*-je már a ritkábban hallható művek közül való. És végül csendüljön fel Leopold Mozart *D-dúr trombitaversenye*.

A trombitaszólót MAURICE ANDRÉ játssza — ez a név önmagáért beszél.

A karmester ÖTVÖS GÁBOR, a zenekar pedig a *Norddeutscher Rundfunk* rádióállomás kitűnő együttese.

A *Müller International* felvételét minálunk az STM — ECE 0869-es lemeze népszerűsítette. Ki tudja, hány éve lapul szokásos lemezem között. Íme: egy régi lemezemet hallgatom, mint újat. A régi Karácsonyokat várom vissza, mint a gyermekkor örök-új szent ünnepét.

TERÉNYI EDE

SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY

Baltazár lakomája

Szigorú visszapillantás a történelmi Magyarországra

Befejező rész

Tény és kitalálás

Dénestornyát, a főszereplő faluját, Lélbányát, a képviselői kerületét vagy Jabláknát, a felföldi, észak-nyitrai falkavadászatok színhelyét sem lehet megtalálni a térképen, de a mellékszereplők között olyan súlyos történelmi személyiségek akadnak, mint Tisza István, a hitelszövetkezeti mozgalmat elindító Károlyi Sándor, Bánffy nagybátyja vagy Bethlen István. Sőt, egy ízben maga Bánffy Miklós alakja is megjelenik egy pillanatra a színen, nehogy az olvasó könnyedén azonosítsa Abádyt a könyv szerzőjével.

Az önéletrajzi jelleg ugyanis tagadhatatlanul megtalálható a regényben. A főhős neve az író családjának eredetére céloz. Egy besenyő — tehát végső soron török — származású vezér nem volt hajlandó fölvenni a keresztény hitet, ezért az első magyar király rendelkezése elve temették el az abádi révnél. Kós Károly 1943-ban "A gazda" című esszéjében ettől a pogány vitétől származtatta az "Erdélyi Történet" szerzőjét: "E besenyő vezér árván maradt fiai egyikének leszármazói a Losonczi nemezség, melynek IV. Béla királyunk idejéből híres nádor ivadék ágából valók a mai losonczi Bánffyak."

A cselekmény 1904 tavaszán kezdődik s 1914 nyarán ér véget. E bő évtizednek legtöbb belpolitikai és számos európai eseménye fontos szerepet játszik a történetben. Egy letűnt világ teljessége tárul fel. Hogyan báloznak Kolozsvárt; milyen a szamosújvári vásár vagy egy szocialista tüntetés Pesten; mi a külön-

ség egy cigány s egy mágnás hegedülése között; miféle kártyajátékokat kedvel a főrend, miből áll a lakomája, hogyan bonyolít le egy falkavadászatot vagy egy bált s miként mesél el egy adomát? Ilyen s hasonló kérdésekre alapos választ ad a regény, melynek művelődéstörténelmi anyaga párját ritkítja a magyar irodalomban.

Az előtér szerelmi története s a háttér politikai küzdelmei szerves egységet alkotnak. Abády Bálint tudatának három szintje van: a világpolitika s a magyar közélet éppúgy foglalkoztatja, mint saját egyéni sorsa. Jelen van a képviselőházban és mohón olvassa a nemzetközi helyzettel foglalkozó cikkeket a külföldi lapokban. A külpolitikai események közül különös figyelemmel kíséri Bosznia sorsát, a képviselőházi jelenetekben pedig visolygással látja a pártérdekek érvényesülését.

Az elbeszélő eredeti módon bonyolítja tény és kitalálás, történelmi s lélektani idő viszonyát. "Valódi" s elképzelt helyszínek megidézése szinte kibogozhatatlanul fonódik össze a regényben.

Bánffy fő művét kétféleképpen is félreértelmezték. Az egyik balhiedelem szerint az "Erdélyi Történet" túlzottan előnyös színben tünteti föl az erdélyi mágnásokat. Ezt a vélekedést talán Károlyi Mihály fogalmazta meg legkorábban. Így érvelt emlékezéseiben: "A grófok nem voltak írók, és ha itt-ott mégis tollat ragadtak, és önmagukról írtak (mint például Bánffy Miklós), akkor teljesen hamis és szépített képet adtak világukról."

Károlyi felfogását kétségkívül személyes tényezők befolyá-

solták. Közeli rokonság fűzte ketten egymáshoz, és Bánffy akkor sem tagadta meg ifjúkori meghitt barátságukat, amikor 1932-ben "Emlékeimből" címmel kiadott könyvében beszámolt kettejük viszonyáról. Károlyit nagyon érzékenyen érinthette, hogy Bánffy, kinek a Habsburg uralkodóházzal szemben erős főntartásai voltak — "Huszonöt év" címmel 1945-ben írt, ám csak 1993-ban megjelent visszaemlékezéseiben nagyon élesen elítélte a királpártiakat —, részvételt, sőt rokonszenvvel írt ugyan róla, de politikai éretlenséget tulajdonított neki. Ingadozást látott nála fellengzős magyarkodás és világpolgáriasság között. Vakmerő szertelenségét testi fogyatékoságának hősiességével, hazafiaskodását a szatmári békét megkötő ősenek a közhiedelem szerinti árulása miatt érzett szégyenérzetével is magyarázta, s a következő tulajdonságokat sorolta fel Károlyi Mihály jellemzősekor: "az elszánt dacot, azt az 'azért is'-t szemben a sorsadta mostohaság és abból folyó megalázásokkal szemben, — a virágházi levegőt, melyben távol a való élettől, egész neveltetése végbemegy, — és harmadiknak azt, hogy éppen törekenysége, árvasága miatt legkisebb kora óta úgyszólván ő a központja az őt környező nagyon szűk világ-
nak."

Károlyi véleményét utóbb II. László Endre próbálta föléleszteni, abban a bevezetésben, amelyet akkor írt, midőn 1982-ben a Helikon kiadta a regényhármának "Meggzámálattal..." című első részét. Ez a szöveg egyenesen gyávasággal vádolja Bánffyt, ami némileg különös, ha tekintetbe vesszük, hogy e kiadásból elhagyták a regénynek néhány olyan részletét, amely szerzőjének politikai tisztánlátását bizonyítja.

Annyit mindenesetre meg lehet állapítani, hogy az "Erdélyi Történet"-nek szinte minden mágnás hőse csődbe kerül — anyagi vagy szellemi értelemben —, nagy társas összejöveleiket pedig éppúgy fanyar iróniával szemléli az elbeszélő, mint a képviselőházi üléseket. Nehéz volna érveket találni annak bizonyítására, hogy a regény megszüpíti a főrend életét vagy közéleti szerepét.

Ajtókeret

Valamivel érthetőbb a másik téveszme, amely főként a mű marxista szándékú vagy annak mondott értelmezéseit jellemzi. Ennek lényege abban áll, hogy Bánffy saját osztálya fölött ítélkezett legnagyobb szabású irodalmi alkotásában.

A zeneszerzőnek indult, de fokozatosan elzúlló Gyerőffy László gróf szomorú sorsa látszólag ezt a nézetet teszi indokoltá. Az sem vitás, hogy az őt kötetes mű hanyatlónak mutatja az erdélyi főnemességet. E bukás azonban nagyobb méretű pusztulás részeként jelenik meg. Nem annyira osztályként szerepel az erdélyi főrend, mint egyénekként, akiknek többsége külön és nem sok közösséget vállal a többi mágnással. Egy részük valóban életképtelen, de akad közöttük színes, mély lelkű, roppant öni-róniájú, élesen látó személyiség is. A főhóst éppenséggel nemes célok vezérik. Emberbaráti vállalkozásba fog: mintakertészet létesítésére ösztönöz, hitelszövetkezetet és gazdakört alapít. Igaz, elbukik, de kudarcáról csak részben tehet.

Jelleme nem eszményített, mert a regény sem az életerőt, sem a gyengeséget nem mutatja egyszerűen meghatározható tulajdonságnak. Kovács Dániel, a tizenhat éve szolgáló közjegyző vélekedése azt sugallja, hogy a felvilágosodás haladás-eszménye, a reformkor öröksége már nem elegendő a megváltozott helyzetben, a múlt legszebb gondolatai sem korszerűek már a huszadik század elején. — Nem

A Bánffy kastély udvara

ÁPRILIS

1 PÉNTEK Hugó
2 SZOMBAT Áron
3 VASÁRNAP Húsvét 1.n.
4 HÉTFŐ Húsvét 2.n. Csaba
5 KEDD Húsvét 3.n. Kocsárd
6 SZERDA Bíborka, Édua
7 CSÜTÖRTÖK Ármin, Orsolya
8 PÉNTEK Dénes, Lídia
9 SZOMBAT Dömötör, Géza
10 VASÁRNAP Zsolt, Ezékiel
11 HÉTFŐ Gemma, Ilma
12 KEDD Gyula, Alpár
13 SZERDA Ida
14 CSÜTÖRTÖK Tibor, Tiborc
15 PÉNTEK Emese
16 SZOMBAT Bánk, Győző
17 VASÁRNAP Rudolf
18 HÉTFŐ Ilma, Andrea
19 KEDD Emma
20 SZERDA Tivadar
21 CSÜTÖRTÖK Zsombor
22 PÉNTEK Noémi, Csilla
23 SZOMBAT Béla
24 VASÁRNAP György, Györgyi
25 HÉTFŐ Csongor, Márk
26 KEDD Boglárka, Ervin
27 SZERDA Zita, Gyöngyvér
28 CSÜTÖRTÖK Valéria
29 PÉNTEK Tihamér
30 SZOMBAT Ibolya, Mariann

MÁJUS

1 VASÁRNAP Fülöp, Jakab
2 HÉTFŐ Zsigmond
3 KEDD Irma, Tímea
4 SZERDA Csaba, Mónika
5 CSÜTÖRTÖK Irén, Kocsárd
6 PÉNTEK Eliz, Tamara, Frida
7 SZOMBAT Dalma, Tünde
8 VASÁRNAP Gizella, Gejza
9 HÉTFŐ Gergely, Katinka
10 KEDD Antónia, Jób
11 SZERDA Albert, Imola
12 CSÜTÖRTÖK Pongrác
13 PÉNTEK Szervác
14 SZOMBAT Bonifác
15 VASÁRNAP Zsófia, Izsák
16 HÉTFŐ Mózes, Botond
17 KEDD Ede, Andor
18 SZERDA Erika, Erik
19 CSÜTÖRTÖK Buda, Sára
20 PÉNTEK Bernát, Hanna
21 SZOMBAT Konstantin, Szilárd
22 VASÁRNAP Pünkösöd 1.n Júlia
23 HÉTFŐ Pünkösöd 2.n Dezső
24 KEDD Pünkösöd 3.n. Eszter
25 SZERDA Orbán
26 CSÜTÖRTÖK Gyöngyvér
27 PÉNTEK Nándor
28 SZOMBAT Emil, Agmánd
29 VASÁRNAP Magdolna
30 HÉTFŐ Johanna, Janka
31 KEDD Marietta, Angyalka

JÚNIUS

1 SZERDA Tünde
2 CSÜTÖRTÖK Anita, Etele
3 PÉNTEK Klotild
4 SZOMBAT Ildikó, Bulcsú
5 VASÁRNAP Angéla, Kund
6 HÉTFŐ Norbert, Szabolcs
7 KEDD Róbert, Arianna
8 SZERDA Medárd
9 CSÜTÖRTÖK Félix
10 PÉNTEK Margit
11 SZOMBAT Barnabás, Barna
12 VASÁRNAP Józsa, Sebő
13 HÉTFŐ Tóbiás, Antal, Anetta
14 KEDD Vazul, Herta
15 SZERDA Zója, Jolán, Vid
16 CSÜTÖRTÖK Arany, Jusztna
17 PÉNTEK Laura
18 SZOMBAT Arnold, Márkus
19 VASÁRNAP Gyárfás
20 HÉTFŐ Rafael, Keve
21 KEDD Alajos
22 SZERDA Paulina
23 CSÜTÖRTÖK Zoltán, Arslán
24 PÉNTEK Iván
25 SZOMBAT Vilmos
26 VASÁRNAP János, Pál
27 HÉTFŐ László
28 KEDD Levente, Leó
29 SZERDA Péter, Pál
30 CSÜTÖRTÖK Tihamér, Bese

1994

OKTÓBER

1 SZOMBAT Malvin
2 VASÁRNAP Petra
3 HÉTFŐ Helga, Jozefa
4 KEDD Ferenc
5 SZERDA Aurélia, Attila
6 CSÜTÖRTÖK Brunó, Kadosa
7 PÉNTEK Amália
8 SZOMBAT Etelka, Gitta
9 VASÁRNAP Dénes
10 HÉTFŐ Gedeon, Bendegúz
11 KEDD Gyöngyi, Brigitta
12 SZERDA Miksa
13 CSÜTÖRTÖK Kálmán, Edgár
14 PÉNTEK Lívia, Beatrix
15 SZOMBAT Terézia
16 VASÁRNAP Gál, Aurélia
17 HÉTFŐ Hedvig, Szilamér
18 KEDD Lukács
19 SZERDA Nándor, Ferdinánd
20 CSÜTÖRTÖK Irén
21 PÉNTEK Orsolya, Tünde
22 SZOMBAT Tilda, Előd
23 VASÁRNAP Gyöngyvér
24 HÉTFŐ Salamon, Rúben
25 KEDD Blanka
26 SZERDA Demeter
27 CSÜTÖRTÖK Szabina
28 PÉNTEK Simon, Taddeus
29 SZOMBAT Melinda, Szilárd
30 VASÁRNAP Kolos
31 HÉTFŐ Farkas

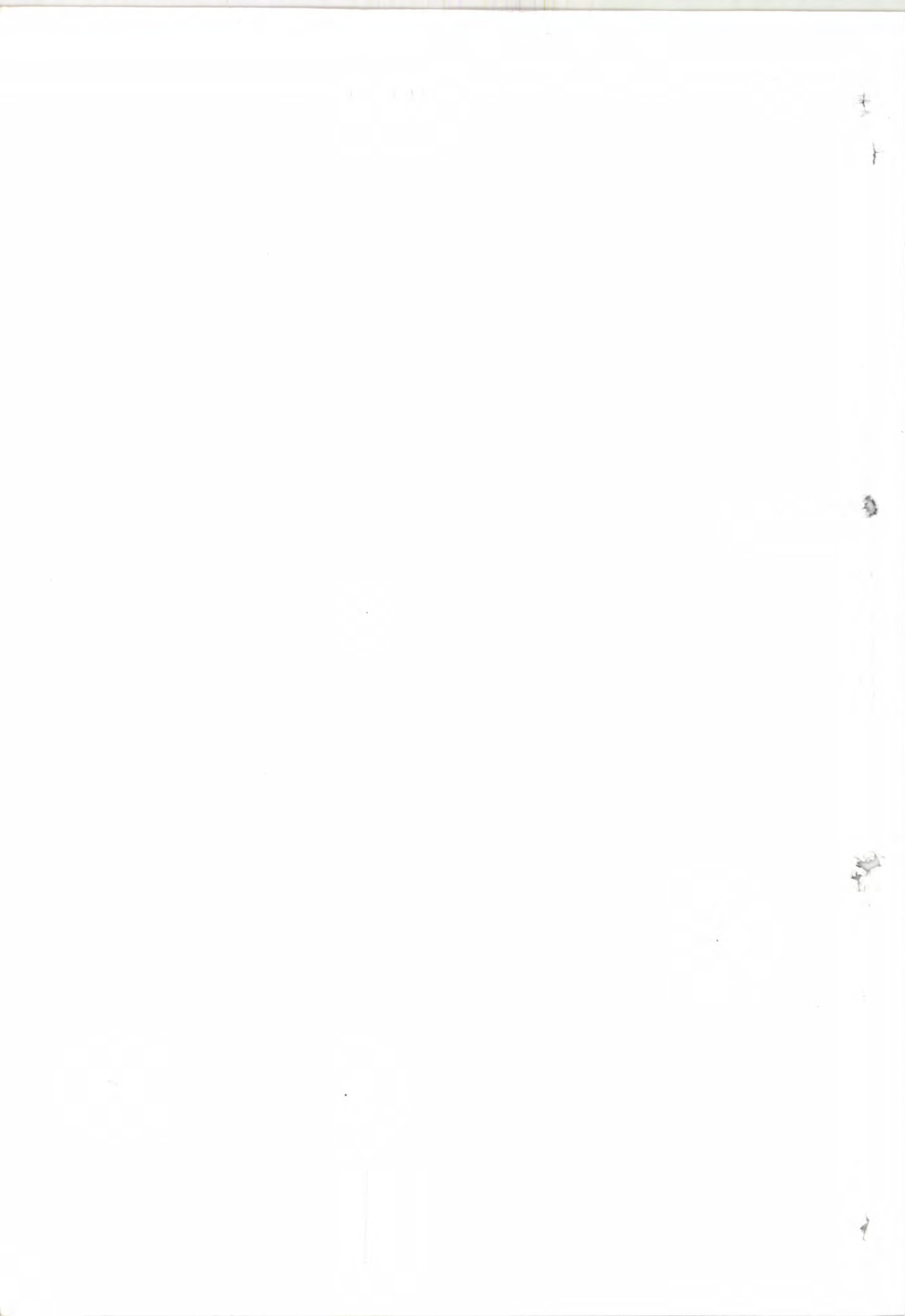
NOVEMBER

1 KEDD Marianna, Itala
2 SZERDA Ilka, Ingrid
3 CSÜTÖRTÖK Győző
4 PÉNTEK Károly, Karolina
5 SZOMBAT Imre
6 VASÁRNAP Lénárd, Énok
7 HÉTFŐ Rezső, Rudolf
8 KEDD Lehel, Zsombor
9 SZERDA Tivadar
10 CSÜTÖRTÖK Réka, Delinke
11 PÉNTEK Márton
12 SZOMBAT Emília, Renáta
13 VASÁRNAP Szilvia, Bulcsú
14 HÉTFŐ Aliz, Klementina
15 KEDD Lipót
16 SZERDA Ödön
17 CSÜTÖRTÖK Hortenzia
18 PÉNTEK Jenő
19 SZOMBAT Erzsébet
20 VASÁRNAP Jolán, Edmond
21 HÉTFŐ Ilma, Olivér
22 KEDD Csilla, Cecília
23 SZERDA Kelemen, Adrien
24 CSÜTÖRTÖK Emma, Flóra
25 PÉNTEK Katalin, Edina
26 SZOMBAT Árpád, Virág
27 VASÁRNAP Elemér, Leonárd
28 HÉTFŐ Stefánia
29 KEDD Kamilla, Taksony
30 SZERDA András, Andor

DECEMBER

1 CSÜTÖRTÖK Elza
2 PÉNTEK Aranka, Melinda
3 SZOMBAT Atala, Ferenc
4 VASÁRNAP Borbála, Boróka
5 HÉTFŐ Vilma
6 KEDD Miklós
7 SZERDA Ambrus, Ányos
8 CSÜTÖRTÖK Márta, Mária
9 PÉNTEK Gyöngyi, Leona
10 SZOMBAT Judit
11 VASÁRNAP Lehel, Árpád
12 HÉTFŐ Gabriella
13 KEDD Luca, Lúcia
14 SZERDA Huba, Zdenkó
15 CSÜTÖRTÖK Detre, Albina
16 PÉNTEK Aletta, Etelka
17 SZOMBAT Lázár
18 VASÁRNAP Augusztina, Ákos
19 HÉTFŐ Viola, Nemere
20 KEDD Otília, Domonkos
21 SZERDA Tamás
22 CSÜTÖRTÖK Anikó, Zénó
23 PÉNTEK Viktória, Győző
24 SZOMBAT Ádám, Éva
25 VASÁRNAP Karácsony 1.n.
26 HÉTFŐ Karácsony 2.n. István
27 KEDD Karácsony 3.n. János
28 SZERDA Apor, Ráhel
29 CSÜTÖRTÖK Tamás, Dávid
30 PÉNTEK Annamária, Zoárd
31 SZOMBAT Szilveszter

rossz ember ez a gróf — mondta magában —, nem rossz ember, jó ember, de mennyire nem ismeri az életet! Istenem, akár egy gyermek!"

Biblia és történelem

A regény három részének címe — "Megszámláltattál...", "És híjjával találtattál...", "Darabokra szaggattatol" — Dávid könyvének ötödik részére utal. Bánffy regényhármásának jelentése ugyanúgy a bibliai idézetnek és a történetnek egymásra vonatkoztatásával fejthető meg, mint egy másik református szerző, Ottlik Géza főművének üzenete. Az "Iskola a határon" első része a Római levél latin fordításából kölcsönzött szavakkal kezdődik: "Non est volentis, neques currentis, sed miserentis Dei". E jelige ugyanúgy példázattá emeli Medve Gábornak, Both Benedeknek és katonaiskolabeli növendéktársaiknak történetét, mint ahogyan Dániel könyvének az a részlete, amelyet Bánffy az "Erdélyi Történet" három részének címében és jeligéjében szerepeltet, értelmezi azoknak a sorsát, akikről öt kötetes regénysorozata szól.

Míg Baltazár király lakomázik s a jeruzsálemi templom edényeit használja a mulatozásnál, egy kéz betűket ír a palotának falára. A király hívhatja Dánielt, kiről tudni lehet, hogy titkok megfejtője. Ő a következőképp olvassa a feliratot: "Mene, Mene, Tekel, Ufarsin! E magyarázatja a beszédnek: Mene, azaz, megszámlálta isten a te országot, és azt bétöltötte. Tekel, azaz, megmérte a fontban, és híjjával találtattál. Peres, azaz, eloszlattott a te országot, és adatott a Média és Persia-belieknek."

A példázat nemcsak a mágnásokra, de általában a történelmi Magyarországra értendő. A regény végén Abády Bálint abba a borúba indul, amelyik Trianonhoz vezet.

Bánffy a harmincas években írta s 1940. május 20-án fejezte be élete fő művét. Alakjai sokfélék: éppúgy akad közöttük hozományvadász tiszt, mint román pópa vagy erdőőr, agg vándorszínész és megejtett cseléd, csikász cigány, bunyevác kupec és harisnyás székely, havasi román favágó vagy pásztor, kalotaszegi vagy mezősegi paraszt és örmény kereskedő vagy román ügyvéd. A dualista kornak legtöbb típusa szerepel a regény lapjain. A mágnásoké is a felelősség az összeomlásért, de nemcsak rájuk vonatkoznak a bibliai szavak. A századeleji magyar képviselőháznak az országház berendezését összetörő s a miniszterelnököt tintatartóval dobáló tagjai ostobának bizonyulnak, mert nem

látják be, hgy a Kárpát-medence egysége csakis egy Habsburg-monarchia keretein belül tartható fenn. Az új nagypolgárságot is elmarasztalás éri, mert a fővárosban összpontosítja a tőkét, elhanyagolja, gyarmatként kezeli Erdélyt. Sőt, a baloldali fiatalok is felelőtlennek látszanak, hiszen ők sem vesznek tudomást a

idegen fajta ember, Rákosi Jenő és társai, a kik a gyerekszidők."

Ugyancsak átigazították egy német hazafiaskodónak Kossuth Ferenc elleni kifakadását: "Hát mit várhatsz ettől a Kossuthtól, aki még nem is magyar, mint mi, — üvöltött Wuelfenstein — hanem tót! Igenis sárga

Reneszánsz ablakkeret

nagyhatalmi törekvésekről és csakis társadalmi osztályokban gondolkodnak, vagyis érzéketlenek a nemzetiségi vágyak iránt.

Timisán Aurél, majd egy pápa fia is szemébe mondja Abády Bálint grófnak, hogy a románság törekvései nem békíthetők össze a magyarság céljaival. Tizenkilencedik századi erdélyi mágnás elődeihez, Jósika Miklóshoz, Kemény Zsigmondhoz hasonlóan Bánffy is különös súllyal szerepeltette regényében a nemzetiségi kérdést. Ezért zavaró torzítás, ahogyan a "Megszámláltattál..." szövegét az 1982-es kiadásakor megcsönkítették.

A román ügyvéd s képviselő a vonaton találkozik a főhőssel. Beszédéből a következő megjelölt szavakat hagyták ki: "a magyar és a román egymással szemben állnak, mikor pedig a szláv tenger által körülvéve, mennyire egymásra volnának utalva. (...) Kik a legsovinisztábbak? — Nem az igazi magyarok, hanem mindenféle

hasú tót: Kohut a zótul kaka, azt mindenki tudja."

Az idézett részletből arra lehet következtetni, hogy a regény tágabb összefüggésrendszerbe helyezi a román-magyar ellentétet. Egyfelől emlékeztet arra, hogy a magyarkodás sokszor nem magyar származásúak rovására írható, másfelől összefüggést látat a magyarsággal és a zsidósággal szemben megnyilvánult ellenszenv között.

A regény háttérében föl villantott európai vonatkozásrendszer felől nézve nemcsak az erdélyi közélet, de a magyarországi politizálás is kisszerűen parlaginak látszik. Baltazár lakomájának példázata nemcsak az erdélyi mágnás osztályra utal, de a budapesti képviselőházra is, melyben a magukat leghazafiasabbnak tekintő pártok obstrukcióhoz folyamodnak, a véderőjavaslat ellen szónokolnak, s általában azt hiszik, hogy szavuk csak belföldön hallatszik. Sőt Dániel köny-

vének szavai nem kizárólag a történelmi Magyarországra vagy a rövidlátóan politizáló Ballplatzra vonatkozathatók, de akár az egész földrészre is, melynek államai sorra szegik meg az érvényes szerződéseket. Európa különböző részei nem törekednek a kölcsönös megértésre. Egymást kizáró távlataik viszonyítása teszi az "Erdélyi Történet"-et kiemelkedően fontos művé a magyarság önismerete szempontjából.

A regényhármás művészi értéke természetesen nem lehet azonos e történelmi jelentőséggel. Tagadhatatlan, hogy az öt kötetben sok az egyenetlenség. Különösen az Abády Bálint s Milóth Adrienne szerelmi kapcsolatával foglalkozó részekben érezhető a szecessziós írásmód modorosságainak továbbélése. Bánffytól távol állt Krúdy képzeletének öntörvényűsége, Kosztolányi szigorú önfegyelme vagy a regény megújításának Szentkuthy-ra jellemző törekvése. Értékkörző műként sem fogható az "Erdélyi Történet" olyan következetesen megszerkesztett regényekhez, mint a "Tündérkert" vagy az "Iszony". A huszadik század egészét meghatározó történelmi mozgalmak megjelenítésének átfogó igénye, a különböző nyelveknek s értékrendeknek ütköztetése azonban messzemenően indokolja, hogy Bánffy alkotását kiemeljük a méltánytalanul elhanyagolt magyar regények közül, amelyek nélkül sokkal egyszínűbb volna irodalmunk.

Az ember teremtette értékek nem egyetemesek, hanem mindig valamely időben s térben meghatározott összefüggésrendszer függvényei. A magyar irodalom időről időre átértékelésre vár. A huszadik század végén, amikor az egyesítés és a szétszakadás erői ismét harcban állnak Európában, különösen időszerű lehet Bánffy három részes regénye, mely e fájdalmas folyamat előtörténetének egyik legfontosabb szakaszát különösen árnyalt módon jeleníti meg.

Épületszárny

Januári évfordulók

- 1 — 280 éve született Donalitus litván költő
- 75 éve született Jerome David Salinger amerikai író
- 150 éve született Szana Tamás magyar író
- 60 éve halt meg Jakob Wassermann osztrák író
- 510 éve született Ulrich Zwingli svájci hitújító
- 2 — 140 éve született Czöbel Minka magyar költőnő
- 3 — 2100 éve született Marcus Tullius Cicero római író
- 70 éve halt meg Jiri Wolker cseh író
- 4 — 40 éve halt meg Elena Farago román költőnő
- 125 éve született Lyka Károly magyar történész
- 5 — 20 éve halt meg Illés Béla magyar író
- 470 éve halt meg Marko Marulic horvát költő
- 6 — 25 éve halt meg Franz Theodor Csokor osztrák drámaíró
- 7 — 550 éve született Pandolfo Colenuccio olasz író
- 8 — 670 éve halt meg Marco Polo olasz író
- 90 éve halt meg Emmanuel Roidisz görög író
- 9 — 475 — éve halt meg Jan Szamotul lengyel író
- 10 — 75 éve született Fényi István romániai magyar költő
- 180 éve született Aubrey Thomas de Vere ír költő
- 11 — 30 éve halt meg Georgij Dimitrijevic Grebenscsikov orosz író
- 12 — 100 éve született Kádár Imre romániai magyar író
- 13 — 125 éve született Ivo Cipico szerb író
- 14 — 225 éve született Samuel Kollár szlovák történész
- 200 éve született Erik Sjöberg svéd költő
- 15 — 60 éve halt meg Hermann Bahr osztrák író
- 180 éve született Pierre Jules Hetzel francia író
- 125 éve született Stanislaw Wyspianski lengyel író
- 16 — 200 éve halt meg Edward Gibbon angol történész
- 40 éve halt meg Mihail Mihajlovics Prisvin orosz író
- 110 éve született Jules Supervielle francia költő
- 17 — 110 éve született Gábor Andor magyar író
- 18 — 80 éve született Arno Schmidt német író
- 19 — 150 éve született Apponyi Sándor magyar filológus
- 30 éve halt meg Constantin Argeşanu román író
- 20 — 40 éve halt meg Borisz Leontyevics Gorbátov orosz író
- 21 — 180 éve halt meg Bernardin de Saint-Pierre francia író
- 75 éve született Lőrinczi László romániai magyar író
- 250 éve halt meg Giambattista Vico olasz filozófus
- 22 — 370 éve született Dosoftei román író
- 90 éve született Arkagyij Petrovics Gajdar orosz író
- 490 éve halt meg Temesvári Pelbárt magyar hitszónok
- 23 — 50 éve halt meg Viktor Mihajlovics Guszev orosz költő
- 24 — 130 éve született Beatrice Harraden angol írónő
- 25 — 120 éve született William Somerset Maugham angol író
- 26 — 120 éve halt meg Giuseppe Rovani olasz író
- 27 — 75 éve halt meg Ady Endre magyar költő
- 140 éve halt meg Aranyosrákosi Székely Sándor magyar költő
- 180 éve halt meg Johann Gottlieb Fichte német filozófus
- 120 éve született Dario Niccodemi olasz író
- 150 éve halt meg Jean Charles Nodier francia író
- 28 — 130 éve született Joseph Bédier francia irodalomtörténész
- 830 éve halt meg Ábrahám Ibn Ezra héber költő
- 29 — 20 éve halt meg Herbert Ernest Bates angol író
- 60 éve született Branko Miljkovic szerb költő
- 30 — 125 éve halt meg William Garleton ír író
- 31 — 190 éve született Bajza József magyar kritikus
- 50 éve halt meg Jean Giraudoux francia költő
- 75 éve halt meg Paul Lindau német író
- 140 éve halt meg Silvio Pellico olasz író
- ? — 1125 éve halt meg Amr ibn Bahr al Dzsáriz arab író

A BOROZÓ

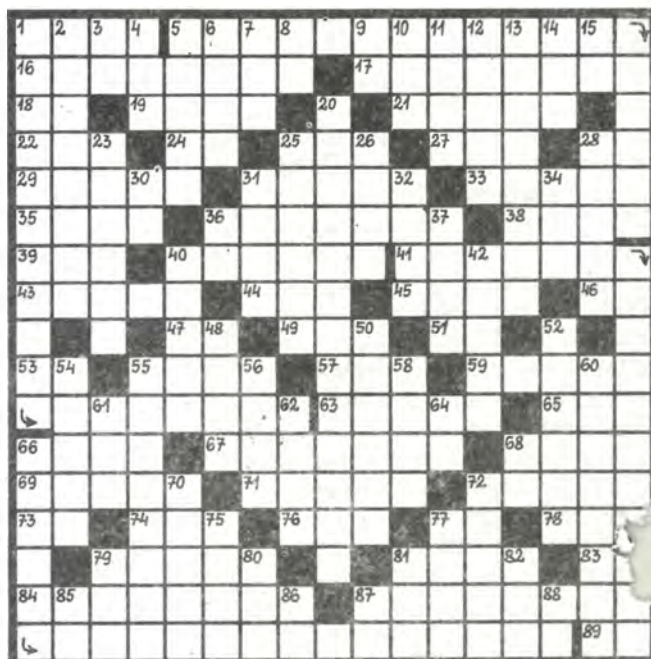
Petőfi Sándor verséből idézzük a függőleges 1., vízszintes 41., 5. és függőleges 66. számú sorban.

VÍZSZINTES: 1. Közkatoná. 5. Az idézet harmadik sora (zárt betűk: A, E, E). 16. Gyors, határozott. 17. Kis haszonszerzésért cserebérrel. 18. Rag, a -ra párja. 19. Szösszetételekben, előtagként a virággal való kapcsolatra utal. 21. Szódából és foszforsavból előállított vizlágyító és tisztítószer. 22. Törökországi és vatikáni gépkocsik nemzetközi jelzése. 24. Állóvíz. 25. ... Rădulescu, közkedvelt hazai színész. 27. Leckerészlet! 28. Akadatlan! 29. "A" szent és sérthetetlen dolog. 31. Régi épületek maradványai. 33. Azon a helyen, népiesen. 35. Eredményekben: zéró. 36. Nobel-díjas (1933) angol fizikus, az elektronok relativisztikus hullámegyenletének megalkotója, elől két személyneve kezdőbetűjével (Paul Adrien Maurice, 1902-84). 38. Svájci válogatott labdarúgó (EGLI). 39. Jód és rádium vegyjele. 40. Ünnepi hírnök a középkorban. 41. Az idézet második sora (zárt betűk: NY, J). 43. Díjszabás. 44. Becézett női név. 45. Herder-díjas marosvásárhelyi író (András). 46. Hosszú morzejel. 47. Tiltószó. 49. Tas kevert betűi. 51. Azonos mássalhangzók. 53. Téli csapadék. 55. A feszültség mértékegysége. 57. Két határozott névelő. 59. Város az Egyesült Államok Nebraska államában. 63. Nemesgáz. 65. ... Angeles, az 1932-es és 1984-es Olimpiai Játékok színhelye. 66. Nem játszik becsületesen. 67. A földtörténeti harmadkorból származó kovadarabok. 68. Togo Köztársaság fővárosa. 69. Számítlanul. 71. Figyelés, tekintés. 72. Karbonilcsoportot tartalmazó szerves vegyület. 73. AAA. 74. Nőstény párja. 76. Mongol uralkodói cím volt. 77. Képző, a -va társa. 78. Északi férfinév. 79. A

BEK-győztes Steaua és a válogatott jobbátvédje volt. 80. Páncélat. 83. Előzmény. 84. Felriasztás. 87. Könnyed beszélgetés, trécselés. 89. A technikai atmoszféra jelölése.

FÜGGŐLEGES: 1. Az idézet első sora (zárt betűk: A, U). 2. Képbontó vagy képérzékelő rendszereknek bontóképességét meghatározó legkisebb felület. 3. Kicsinyítő képző. 4. Karikagyűrűs lány. 5. A közép- és dél-afrikai négerek egy jelentős lélekszámú csoportjának tagja. 6. Férfinév. 7. ... de Janeiro, brazil város. 8. Tévé. 9. Nitrogén és szén vegyjele. 10. Van, németül. 11. Három egymást követő játékkártya. 12. Női név. 13. Színesen, szemléletesen elmondó. 14. Egy kicsit elsózta! 15. Vas vegyjele. 20. Lefegyverez. 23. Ismeretlen személy. 25. A legrégebb görög jóshelyek egyike. 26. Korpor. 28. Madárbörtön. 30. Bála egyenmű hangzó. 31. ... avis (= ritka madár), latin mondás. 32. Kapaszkodó inda. 34. Otogén páros betűi. 36. Fél perc! 37. Pajta, fedett szerű. 40. Vietnam fővárosa. 42. A királyi szék. 48. Ész. 50. Atlaszkötésű, fényes felületű gyapjuszövet. 52. Fényűzően berendezett épület. 54. Halászbötk tartozékai. 55. Nem tudni, hogy merre. 56. Uralkodói szék. 58. Tartozik. 60. Régi időmérő. 61. Rőfögő tulok, főleg a távol-keleti magashegységekben élő emlőállat. 62. Névelős dinnyepőba. 64. Indíték. 66. Az idézet negyedik sora (zárt betűk: L, A, T). 68. A mélybe. 70. Hugo-díjas (1971) sci-fi író, Gyűrűvilág című regényéért díjazták (Lavry). 72. Kör alakú. 75. Angol női név (pl. ... Poppins). 77. "Csitt te, csitt te/Csibém.../Keveré el a gyoics leplet" — Arany János: Ágnes asszony. 79. Ehhez hasonló. 80. NÉO. 81. Magot a földbe juttat. 82. Kezdet és vég nélkül átfed! 85. Tova. 86. Saját kezűleg. 87. Személyetek. 88. Steven Spielbergnek egy ürmanóról szóló filmje.

CSATLÓS JÁNOS

A HELIKON 25-ös számában közölt, *Beethoven mellszobra* című rejtvény megfejtése: *Mellszobor állt bent: a férfi, a mester, kit legnagyobbként/tisztelek, mint bércek ösét, mint a tenger végtelenjét.*

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztő-helyettes: KIRÁLY LÁSZLÓ
Felelős titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs: SZABÓ GYULA
Szerkesztőség: LÁSZLÓFFY ALADÁR: világtudományok
SZÓCS ISTVÁN K. JAKAB ANTAL: vers, irodalomtörténet

MÓZES ATTILA: próza, kritika
NAGY MÁRIA: olvasószerkesztő
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számfűtőgépes tördelés: NAGY MÁRIA, nyomtatja a Misztótfalusi Kis Miklós református sajtóközpont; felelős vezető: TONK ISTVÁN
A szerkesztőség címe: 3400 Cluj-Napoca, str. Iuliu nr. 14, Postafiók (casuta postala) 245 Telefon: 132309, 132096

A HELIKON alapítványi támogatással jelenik meg - kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE